

MAX IDUG

fevral 2
1938

SÆRGÆNDTÆ

Fars.

1. M. I. Kalinin—Kusdžty klass fyccag æmæ nyrtækkæ (statja)	7
2. Cæg. Irystony ASSR-y Sæjrag Sovetmæ ævzaryny uagæværd	11
3. Qazibegty Qazibeg—Socialiston aræxtad ademon ysældystady	19
4. Ademon ysældystad: 1. Leniyl zaræg, 2. Stalinyl zaræg, 3. Zaræg Konstituijil, 4. Soj, næ kolxozi, soj, næ sovxozi	21
5. Xæxbæstæ kulxoziem bacydysty	23
5. S. F.—Iron Soveton literaturæ (statja)	26
6. Mamsyraty Dæbe—Soveton Cykola (statja)	28
7. Bocity Baron—Oktjabry cin (æmdz.)	33
8. Cellagty M.—Socialistok kultoræjy ræzt (statja)	38
9. Isakov Andrej—Barxion æfsædtontæ (radzyrd)	41
10. Besolty Q.—Fændagyl (očerk)	43
11. Mamsyraty D.—Ærygondzinad (kadæg)	46
12. Xody Dzaxott—Zaræg Stalinyl	47
13. Xozity J.—Oktjabry sidton (æmdz.)	49
14. Tæteri—Poet ja qæles dætty dæuan (æmdz.)	50
15. Niger—Uadz, quysæd mæ zaræg (æmdz.)	51
16. Mamity G.—Buynyg Stalinæj (æmdz.)	52
17. Akhoti V.—Stalinon Konstituci (æmdz.)	53
18. Æhuyzarty G.—Arfæ (æmdz.)	54
19. Nanity V.—Xærbon! (æmdz.)	55
20. Xozity Jakov.—Næ uarzon sovettæo (æmdz.)	56
21. Bekmærzaty Ajan—Mæ sildt (æmdz.)	56

Bærnnon redaktor—EPXITY T.

Sekretar—PLITY GRIŠ.

Tæknikon redaktor Bojmætolg P. S.

Korrektor Cogojty N.

Æmbyrd kerynme lærverd ærcydias 13-I-38 azy. Myxuyrmæ lærverd ærcydias 29-IV-38 azy.
Myxuyrona syftæ 3,25. Gæxxetly syftæ 1,75. Gæxxætly format 72×105. Glavlit № 2—1902
Zakaz № 256. Tiræž 2000.

Cæget Irystony ASSR-y Ræsabddy tipografi, gor. Ordžonikidze, Kominterny syng, 20.

MAX DUG

CÆGAT IRYSTONY ASSR-Y SOVETON FYSDŽYTY AIV LITERA-
TURON ÆMÆ ÆXSÆNADON-POLITIKON ÆRVYLMÆJON ŽURNAL

1938

FEVRAL

2

CÆG. IR. ASSR-Y PADDZAXADON RAUAHDA
ORDŽONIKIDZE

1938

МАХДУГ
(НАША ЭПОХА)
ЕЖЕМЕСЯЧНЫЙ ЛИТЕРАТУРНО - ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ
И ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
ОРГАН СОЮЗА СОВЕТСКИХ ПИСАТЕЛЕЙ СЕВЕРО-ОСЕТИНСКОЙ АССР

1938
ФЕВРАЛЬ
2

ГОСИЗДАТ СЕВ.-ОС АССР
1938

V. I. LENIN

I. V. STALIN

M. I. KALININ

KUSDŽYTY KLASS FYDDZAG ÆMÆ NYRTÆGKÆ

Evropæjag kusdžyti mæ abargæjæ, uyrsgag kusdžyty klassæn is cybyr, fælæ soci-alizmy quydtagi! toxy namysdžyn istori. Kapitaliston ekonomikæjy ræzyndzinad Uæ-ræseyj midæg cydi kusdžyty zmældy ræzyndzinadæj sabyrdær tempytæj.

Uyj uydi ærædžy. Æz ma æræjjæfton axæm ræstæg, æmæ iu zavody midæg kuyst rajsomæj 6 saxatyl æmæ 30 minutyl kuy bajdydta æmæ iu kuy fæci izær 6 saxatyl. Uyç ræstædžy dæry iu sixor baxæryny tyxxæj kuyst uræd ærcyd ærmæst saxatæmæ ærdæg. Biræ fabrikty iu kuyst bajdydta rajsomæj 5 saxatyl æmæ iu fæcis izæræj 8 saxatyl, uycy ræstædžy dæry iu sixor æmæ axodæn baxæryny tyxxæj kuyst uræd ærcyd 2 saxaty. Kusdžytæ cardysty barakty xuyzy æmdzærænty.

Uædy ræstæg zavodty særhlæudžyty ænag-kag mity nyxmæ protestytæ uydysty fyl-dær xatt ænæorgænizacion xuyzy æmæ iu aræx uycy quydtag axicæn masterty fænæ-mynæj. Xattgaj iu mastertæn sæ særly nyk-kodtoj gollag æmæ iu sæ alastoj tačkæjy midæg zavody duary adtæmæ. Masterty fænæmyny quydtadžy iu či uydi, uydonaen kusdžytæ arh kodtoj, kuyd ssæstdzinady æmæ masterty ænaggagdzinady nyxmæ qæbatyræj protest zæhdžytæn. Kusdžytæ kæm æmbyrd kodtoj, uycy sæjrag æxsæ-nadon bynættæ uydysty bægænynuazæn bynættæ, traktirtæ.

Kusædžy card uydis bynton xuymætæg, mæguyr. Darh kusgæ bon tyng fælmæcyn kodta kusædžy, cærænbynaty ævzær ua-værtæ uydysty uyrssag kusædžy xaj. Æb-pæt uæhd ræstæg dær kusdžyty quydi ærvityn traktirty, bægænynuazæn æmæ cajcy-mæn bynætty. Kusædžy kuysty myzd aftæ čysyl uyd, æmæ iu tyxxæj fag kodta binon-tæn maamælajy card kænynæn. Mæskuyjy

Proxorovy quymacuafæn kusdžyty kuysty myzd astæugkag nymadæj uydi 20 somy æmæ 50 kap. mæj. Aly kuystuaty dær uæd aræx uydysty ivartæ. Uyç Proxorovsky quymacuafænty kusdžyty ivar kodtoj:

„ænæuagdzinady“ tyxxæj—50 kapečy; khantoræj bar næ rajsgæjæ, isgæjy æxsæviuty nyuuadzyny tyxxæj—50 kapečy; dællag duaryl bacæuyny tyxxæj—50 kapečy;

kærtæj racæuyny tyxxæj—50 kapečy; ægær radžy systyny tyxxæj—50 kapečy luæj-iu fabrikantæ ivar kodtoj kusdžyty. „arhuamæ næ cæuyny tyxxæj“ dær.

Mastertæ kusdžytæm dardtoj patriarchalon cæstængas. Iu, kænæ innæ mastermæ kuy-stoj uycy iu qæugkægtæ. Ænæqæn masterskojtæ uydi axæmtæ, kæcyty midæg kuystoju qæugkægtæ. Qæuæj-iu nog kusæg kuy ærbacyd, uæd iu æj jæ æmqæugkægtæ raj-syn kodtoj zavodmæ kænæ masterskojmæ, ragahommæ iu mastery „zærdæ balkædtoj“ dzaumajæ, kænæ æxcajæ. Master gærtæmttæ ista kuystmæ rajsyny tyxxæj, xadtgaj iu rajs-ta æxcæ xuyzædær kuyst radtyny tyxxæj dær.

Biræ quydtægtæ radzuræn uaid, kusægæn cy chammardzinædtæ aræztoj, æmæ cy ænaggagdzinædtæ ævzærsta iu kænæ innæ kuystuamtæ bacæuyny fædyl, uydony tyxxæj Zæhdžystæm ærmæst iu quydtag „Uæ-ræseyj--Amerikæjy rezinæjy manufakturæjy“ zavodæj (nyrtægkæ „Syrx ærtætihon“). Uy-y ran zavodmæ kusdžytæ isyny quydtag cydi aftæ:

„Kusdžytæ istoj khuyri dyuuæ xatty—khuyrisæry æmæ cyppæræmy. Direktor iu ærlæuuyn kodta adæmy panely cur, racu-bacu kodta, æmæ iu fosærgævdæg ræhauy midæg fos kuyd fevzary, aftæ ævzærsta, fidardær aræzt či uyd, jæ as styrdær kæmæn uyd, sabyrdær xuyz či uyd, farstaty mi-

dæg sehdauðyndær či uyd. axemty. Uymaen jæ fæstea tæ uyd qaqqenæg, xistær bærieggænæg Franc, jæ nom „Xæjræg“. Franc uyd nemycag, tyng ævær dzyrdta Franc uyd nemycag, tyng ævær dzyrdta Xæjræg, uyrdaen, Xæjræg“. Gejze dædty xæssætly lystag æmæ „Xæjrædžy“ ævitync baceueannæ, uym mastertæ ævzarync sortgag“.

Fæla uycy ræstæg dær, ivhuyd aenusy keron, kusdžty xæsæn zynyn bajdydloj axem adjeimægtæ, kæcyte iu qudyd kodtoj kusæg klassy card fæxyzder kænylyn. Kapitalistly nyxmæ tox kodta tyxdžyndær. Stačkotæ æmæ zastavotæ aræxæj aræxæler cydlyk kusdžty zinældy iumajag xæstimæ æmæ nysantianæ bastæj. Kapitaliston cardrævardy nyxmæ kusdžty klassy ænaæerdon toxu midæg sæzærd, sqomyl æmæ sfidar is Leniny-Staliny parti, kommuniston parti.

Cytdžyn Oktjabry socialiston revolucijy ahommajy fæsiag 10 azy ðærhy kusdžty klass in casdar fæxyzder kodta jæ ua-vær: ðæcybyrdar kusæg bon, fælyldær kusæty myzd, kusæg klassy særhl-eudžytæ čysyl xuzylor crænyf fadat rajstoj. Fælkæ uymir sijar nal uyd kusdžty materialon uaver. Kapitalizn kuyd ræzeg, afte saræ sty krizistæ. Uydony ræstæg sadægaj æmæ mingaj kusdžtyæ æbpært cydlyk fabriktrj emæ zavodtæ, zavodty dverity cur fylde-rej fylðar kodta, kusyl kemæn næ uyd, axemty æfsad.

Uryssag kusæg fylker itva, æfsæst či næu, axem proletariæ, uyc kysta abon, fæle æhpynðar jæ zærdæ næ dardta raj-somy bonyl.

Soveton paddzaxady kusædžy card kuy sbaræn, uyc kuyd card æmæ kysta zærond paddzaxy Uæræsey, uymæ, uæd fendzys-tæm, erj bærc ænkæron bydryr is uydony issæn, uyc. Cytdžyn socialiston revolucij, kapitalistly æmæ phamesnykty ældariuæggælinad fesal-gæjr, byndzaræj fændærxyzon kodta Uæræsey kusdžty cardy æmæ fæl-lojadi uverætæ. Ämæ cardy tægkag axs-džyldær xuzydærdzinaðtæj iuyl æz ny-majyn uyc, æmæ abon kusdžtyæ sa særmæ kæj nal is renuson tærsyngænan kard—kusæg naæ tærsy rajsom æguystæj bazzaj-næj. Naæ kusdžtyæj ævzong či u, uydona, stæj astreugkag fæltærtæ dær nyrtaegkæ suang xinymær dær næ bavzardzisty, ivhuyd

ræstædžy kustæj fæcux uævyy uædyl pro-leteriat cyta ævzærsta, uydon. Suang kus-džty uældær kategoritæ dær, innætæ gæsgæ xuzydær ævzærst či uyd, uydon dær sæ kustæ myzd cas uydis, uymæ, stæj uymæn jæ fidardzinadna gæsgæ dær ædzuxdær mæt kodtoj, tas syn uyd aly minut dær, uycy kustæj fæcux uævyn. Uycy mæt uældoj tyxdžyn uyd kriisty ræstædžy, stæj deppositæ kæj xonyne, uydony ræ-tædžy.

Zavody kusgæjæ, kusæg æmbældi, tox kodta desjatičy, mastery, masterskojy særhleuædžy nyxmæ. Kapitaliston kustædy uaværtæ mastery æmæ kusædžy interesta ædzuxdær sty kærdzijy nyxmæ. Master u xicau prikazčik, uyc fændy dzau-majen jæ æcæg arh cy u, uymæj aslamdær kond cæmæ ceua, uyc. Kusædžy ta rajsyn fændy zynharðær. Uycy quydtadžy fædyl ædzuxdæv cydi bycæutæ. Kusæg jæxi cy fændy sabyr kuy dæra, mastery æmæ kuy-stady xicæutty kuy næ mæsty kæna, uæd-dær ærvylbony kustæ mymæn jæ bon næ uyd uycy bycæu amæ tærsægjæ ænqælinæ kast kustætæ abparynmæ. Kustæj abparyny uycy tasdzinad kæcy fændy minutyl dær uyd kusæg klassy tærsyngænæn. Uyc tærsyn kodta kusdžty, ædzuxdær sæ xi qaq-qænyn kænyn kodta, ædzuxdær xi qaq-qæd-tøj masteræj, xythoy al quydtag dær. Af-tæ uyd paddzaxy Uæræsey, aftæ u nyr-tægkæ kapitalizmæ bæstæt. Bynton ændær uavær is maximæ, Soveton Cædisy. Maximæ næj adæjmæg-adæjmædžy eksplataçikænyn-dinad, maxmæ byntondær sæt ærcyd æguystdzinad, maxmæ mastermæ, kusægmæ is uycy iu nysan—kuyd gænæn is, altaæ xuzydær kusyn socializmæ.

Æz zavody nïdæg æhpynædžux kæj ku-syn, istæjy axxosaj iu kustuaty midæg kustystæ kuy frækhaddær oj, uæd mæ bon ændæz zavodmæ acæsyn kæj u, uyc æmba-ryndzinad, kollektivy næ kustæ kæj qæy, uyc æmbaryndzinad adæjmædžy kæny xæd-bardžyn, bærzonddær yn kæny jæ kustæ qomdzinad, kusægæ fadat dædty jæ æbpæt uæhd ræstæg dær fællad uahdæn, xi irxaef-synæn, jæ kulturøn iftongdinad sbærzondær kænynæn, æxsænadon-politikon-orgæni-zacity kusyn tyxxaj.

Socialiston aræztad sguystaj kæj cœuy, ujy færcy „kusæg æmæ kolxozon bynton nylsæværd sty sə sombony tyxxæj, æmæ se cardy materialon æmæ kulturon ræst tyngdær cæmæ bærzond kæna, uycy quydtag aræzgæ ærmæst u sa fællojy xærzæddzinadæj, æmæ bærcæj, SSR Cædisy fællojgænægænænæ tas næx æguystdzinadæj, mæguyr-dzinadæj, æxormagdzinadæj. Nyfæværdæj æmæ cingængæjæ kæsy aly kusæg æmæ kolxozon dæj jie fidænnæ, zonyndzinædtæm æmæ kulturæmæ fylðær-fylðær domæntæ æværgæjæ, (ÆK(b)P-þj 17-æm sjedz revoljucijæ).

Cytdzyn socialiston revoljucijy uycy uælaxizdinad fæzyndi ne æppæt kusæg klas syl dær. Kapitalizm ræstæg ujy uyd ænæuændag, je ræsomy bony tyxxæj ænæ nyfæværd, nyr ujy svæjjy aktivon optimist. Ujy fænæn is ænækæron biræ quydægtý midæg.

Fæla kusædzytæ optimizmænænumægæj nice is „astæugkag amerikag“ kæj xonyne, ujy optimizmænæ, kæcy jæ cardy æppæt phlantæ dær arazy amondyl, ævibpjadý amondyl, uaværtæ kæd xorz rauaigkoj, zæhgæ. Ujy tærdæværrddzinædtæ fylðæxitætæcæg kæj næ rauajync, ujy t xxæj ævæddzægænæ dæryñ dær næ cœuy, uymen æmæ uydony byndury is ærmæst aftid ænqælmækæsyndzinad. Soveton kusæg klassy optimizmænæ ta is tyng fidar byndur, uymen æmæ ujy arezt u soveton cardæværdænæ jæximæ gæsgæ, ujy arezt u aftæ. æmæ maximaæ xicæn kusædzy cardæværdæ fænuz-dær kænyyl arxajy æppæt kollektiv, æppæt kusædzytæ klass. Ujy optimizmæ fiaur-gond ærcyd SSR Cædisy Stalinon Konstitucijy, „SSR Cædisy graždanænæ i; fælloj-kænyny bar, oma garantigoæd kuyst ræjsy-ny bar, sæ kustænæ jæ asinæ æmæ xærzæddzinadæmæ gæsgæ fyst kuyd cœua, af-tæmæj“. Cavar optimizmæ uydænæ kapitaliston bæstæty kusædzytæm, kæd æxxæst ëi næu, fæla khaddærgond ëi u, uycy bæræg-gænæntæmæ gæsgæ 32 buržuazon bæstæjy midæg 1936 aly officialon æhdauæj mynd uyd 20 miluanæ æguyt adæjmagæj fylðæ!

Cytdzyn socialiston revoljuci uyyryssag kusægæ ærxasta dunejy midæg æppæt cybyrdær kusæg bon-7 saxaty kusæg bon. Ujy t yig styr uælaxizdinad. Kustædy midæg ærmæst 7 saxaty uævgæjæ, soveton kusægmæ fælladuadzyny tyxxæj, xuyssyny tyxxæj, xi æmæ æksænadon cardy tyxxæj

is 17 saxaty. Kusægæn fag ræstæg is ja kulturon iflongdzinad bærzondkænynæn. Fag ræstæg yn is binontæ æmæ jæ syval-lætily kulturoæ æhdauæj razoj, ujyl kusænen. Uydon næ uydysty paddzaxy Uæræsejy kusædzytæ. Uydonæj ux sty æbpæt kapitaliston dunejy kusædzytæ dær. Paddzaxy Uæræsejy kusædzytæ syvællættæ uydysty ævægæsæg, sæ uehlæ ræstæg ærvystæ kusædzytæ lvtalchy chizi fæskhunynt, fylðær kod-toj ugołovon fydgaendzhy rængytæ, çysyl kuy bajræzydysty, uæd, skhola kast næ fænævægæjæ, fabrikæmæ zænæ zavoltæmæ cydysty æxxayræt kæbputæj kæna axuyrgæ-ninægæj kusynmæ. Paddzaxy Uæræsejy kusædzytæ se'ityddzag xaj fabrikty æmæ zavodty kusyn bajdydta, 12 azy iu syl næma cyd, aftæmæj (uydonænæ sæ 10 procenty fabrikæmæ acydysty 10 azy sy æxxæst næma cyd, aftæmæj). Innæ ærvyddzag xaj kusyn rajdydta 12-14 azlydzæj. Ærmæst kusædzytæ ærvyddzag xaj kusyn bajdydta 15 azlydzæj fæstæmæ.*)

Uydon sebbætdær fæsæftysty ænæsmaæ. 1937 azy SSR Cædisy astæugkag æmætæj-dæjænæ skholatæ axuyr kæny 30 miluanæ sy-vællony. SSR Cædisy graždanæ hynonæ zærdæværdæ jæ syvællættæ axuyr tyxxæj. Ujy tyxxæj is læværdæ axuyræ skholatæ, kæcytæmæ njärdzætæ, zkhonmæ gæsgæ, ænæmæng quanæmæ ærvioj sæ syvællættæ. Aly syvællonænæ dæi darddæry fændag ænæqænej aræzgæ u jæxi ærxæsyndzinadæmæ zærdær-hævældzinadæmæ gæsgæ.

Ujy maximaæ ivd næ cœuy æxcænæ, nymæd næ cœuy kusædzy bjudætæ, aftæmæj ujy quydægtæly paddzaxadæ xærdæ kæny tyng biræ færæztæ. Fag ujdænæ ujy zæ-hyn æmæ zærontæ Uæræsejy astæugkag skholajy axuyr tyxxæj lidyn kæd ujjas biræ næ quydæs, uærdær syvællonæ saxuyrænægækag afærdæ xærdæ kæny quyd æb-pyn khaddær 250 somy, aftæmæj kvalili-kacidzynæ kusædzy myzd ta mæj uydæ 43-45 somy. Uymæ gæsgæ, kæj zæhyn ej qævæy, uæd astæugkag skholatæ stæmty jædtæmæ næ uydæ kusædzytæ syvællættæ.

Rynçyn uævgæjæ, kænæ kustætæmæ kuy naal ua, stæj zærontæ uævgæjæ, kusædzytæ fældæxstædy quydtag dær u socialiston re-

* „Mæskujy gubernijy statistikon hæreggænænæty æmbrydgond“, sanltaron statistikæjy sajad, 4 tom, 41 xaj, 288 fars.

voljucijuy styr uelaxizdinad. Cy u lævar medikon æxxusys? Æz uydten kvalifikaci dyn kusæg, næ myzd uyd kusdzyly astugkag myzdæj ueldær. Lu xatt æz færycyn dæn zavody, fæsadætæ dyuuæ mæjy æmæ ucy ræstægen strixkassæjæ rajston ærmæst 15 somy. Aftæmæj mæ myzdæj æbpærstoj fædzæxstady tyxkæj procent æmæ ærdæg. Uymæ nodžydar baftalt doxtyr xardz, xosty arh æmæ uyn bælvyr uydæn, cy uaværy uydæn æz, kvalifikacijyn kusæg, ujy. Dyuuæ mæjy dærhý rynçyn fæuvægvæjæ, æz bynton aftidæj bazadlæn.

Rajsem zærondy bonty æmæ kuystqom naal uavæny ræstæg materialon æfsisdinad. Calynmæ adæjmæ ærygon æmæ kuystqom ua, uædnæj ja ucy farsta næ qæuy. Zærond Uæræseyj iu aftæ uyd: kvalifikacijyn kusæg isy dzæbæx myzd. Fælæ ujy bazerond, uæd cy çyndæua? Kæd ujy zavody biræ azæ bakuya, kæd ujy zavody administracijæ iuzærdion lækgadgænægyl nymad ærcæv, kvalifikacijyn kuystjæj jæraiynç kænae storozy, kænae masterskojy æfsnjædæj bynatmæ. Æmæ ujy ædyl fekhæder væjjy jæ kuysty myzd dær. Fælæ iu axæm uaværy dær xaudlystæ ærmæst "amondžyntæ", ærmæst axæmtæ, kæcytæmæ xuyzdær cæstængas dældta administraci.

Zærdætnæ sa fylðær cuxgond cydysty kuystjæj. Kapitalistæn uældaj næu, kuystjæj kæj suæhd kodta, ujy kuyd cærdzæn, ujy, kæd ucy kusæg 30—40 azy dærhý kapitalisty qæzdyg kodta, uæddær. Kuystjæj cuxgond kusæg tærihædagæj ærvity ja zærondy bontæ, kæd syvællætæ isty cysyltæ kuystync, uæd uydon æxxusysæj, kænae ta is-guyd irvæzy bonæj bonmæ.

Aftæ kand paddzaxy zærond Uæræseyj næ uyd, fælæ aftæ u quydtag nyrtægkæ æbpæt kapitaliston dunejy dær. Cas tyxdzynædær u kapitalizm, ujy bærc razdær rabparync kusædæz zavordæ, eksploracijen ci næ bæzzy, axæni dzaujamau. Ujy uyn kapitaliston ælsiszinad zærond kusægæn. Bynton ændær uaværy is maxmæ.

Aly rast soveton grazdaninæn dær læ-væd' cœuy pensi zærondy bonty æmæ fæ-saqat uævgæjæ.

Bælvyr u, kapitaliston dunejy æmæ maxmæ ucy faktitæmæ gæsgæ adæmy psikologi kæj u bynton ændær xuyzon.

Æcæg maxmæ dær is axæm „zonddzyn-

tæ“, kæcytæ ma kusdzyly fater æmæ xælc sbarync, zæhæm, amerikag kusædzy fater æmæ zælcimæ æmæ xættgøj qær kænync, zæhgæ, amerikag kusæg fylðær dzidza xæry, uymæn xuyzdær fater is. Ci zony, Ameriçy kusæg klassy tægkæ kuystqomdær xaj, sæ tyx ma seximæ kuy væjjy, uæd, bæxæry uyrissag kusægæj fylðær šokolad, fælæ nymajyn qæuy kand šokolady plitkætæ næ, fælæ Soveton Cædisy kusdzytæmæ æmæ sluzbægændzytæmæ cy æbpæt materialon æmæ kulturon xorzdzinædætæ is, uydón: felladuædzæn xædzærtæ, sanatoritæ, syvællætæ cæxradættæ æmæ rævdæuændættæ, syværdyzndzinadæmæ æmæ nyjaryndzinadæmæ gæsgæ otpusktæ. Uymæ ma baftauny qæuy zavody midæg biræ teatralon-muzikalon organænizatæ, lævar koncerttæ, ekskurstætæ æmæ ændær axæmtæ. Uydon iuuyldær iu-næ kuy banymajym, uæd bæræg u, nyrtægkæ SSR Cædisy kusæg klassy uavær cas-tyng ændærxuyzon u, kæcy fændy kapitaliston bæstæj kusæg klassimæ abargæjæ, ujy. Xuymætædæj quydtæg næu, næ æbpæt teatytæ sæ tægkæ dzag kæj sty, ujy. Cæuydzury ujy? Ujy dzury uyl, æmæ soveton paddazaxdy fællojgænæg dzyllætæ materialon fædættæ dzævgaar kæj syräzydysty, idæg tyxdzyn, kæj syräzydysty dzyllætæ kulturon domæntæ. Ujy dzury uyl, æmæ max fællojgænæg dzyllætæ kænync dunejy midæg æbpætæj kulturondæ.

Uydon sebpæt sty cytdzyn Oktjabry sozialiston revoljucijy færcy, uydon kusdzytæn ærkasta soveton xicauzdinad. Soveton xicauzdinad kusæg klassy skoda, Soveton Cædismæ cy æbpæt qæzdygdzinædætæ is, uydonæn xicau. Materialon æmæ kulturon qæzdygdzinædætæ fæfylðärka nyny aly styr sguyxtdzinædætæ dær xajdzyñ sty fællojgænæg dzyllætæ.

Cas tyngdær ræzy kapitalizm, ujjas mæguyrdær, quagdær kæny kusæg. Cas qaru-dzynædær æmæ qæzdygdær kæny næ rajguyræn bæstæ, ujjas qæzdygdær æmæ kulturondær kæny fællojgænæg dzyllætæ card.

He, ujy midæg is soveton xicauzdinad tyx. He, uydættæ radta soveton xicauzdinad adæmæn. He uymæ gæsgæ, kusæg klass, soveton xicauzdinad fælðisæg, orgænizator æmæ sajrag xæston uævgæjæ, jæ æbpæt qarujæ fidar æmæ cyrdzastæj qaq-qæny jæ cytdzyn socialiston rajguyræn bæstæj.

Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovetmæ ævzaryny Uagæværd

1 saer

Ævzaryny sistemæ

I statja. Cægat Irysfony ASSR-y Konstitucijy 101 statjamæ gæsgæ Cægat Irysfony ASSR-y Sæjrag Sovetmæ deputatty ævzardzyta ævzaryc æppatton, æmxuyzon amæ komkommaæ ævzar, ny bary bynduryl, qælæ susægæj kængæjæ.

2 statja. Cægat Irystony ASSR-y Konstitucijy 102 statjamæ gæsgæ deputatta ævzaryny bar is æppætæn dær: Cægat Irystony ASSR-y græzdantæj 18 azy kauyl sæxxæst, uydonæn seppætæn der is Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovetmæ depu-tattæ ævzaryny æmæ ævzærst ærcæ-uyny bar, či cavær rasiejæ æmæ naijæ u, či cavær dinyl xæst u æmæ kæmæ cas axuyrgondzinad is, jæ socialon ravzard kæmæn cavær u, kæmæ cy mulk is, ystyx ivhuyd ræstædžy či cy kuyst kodta, uymæ na kaßgajæ, ærmæst zondeux či u, ystyx tærxonondy tærxonmæ gaszæ jæ ævzaryny bartæ ist kæmæn ærcydysty, uydonaej fæstæmæ.

3 statja. Cægat lyrstony ASSR-ý Konstitucij 103 statjamæ gæsgæ depuattyævzærstyte sty æmuvxzon: aly gráždaninæn dær is iu qælæs; gráždantæ seppæt dær ævzaryng æmuvxon barty bynduryl.

4 statja. Cægat Irystony ASSR-y Konstitucijj 104 statjamæ gæsgæ sylgojmægtanen is ævzaryny æmæ ævzærst ærcæuyn bar nælgojmægtu myxuyzen.

5 statja. Syrx Äfsady rænqyty či is, jucy grádzantæn Cægat Irlysty ASSR-y Konsitucijy 105 statjamæ gæsgæ is ævzaryny æma ævzærst ærcæuyny bar æppæt grádzanty æmuyzon.

6 statja. Cægat Irystony ASSR-y Konstitucijy 109 statjamæ gæsgæ ævzargæjæ. kandidattæ læværd cæuync ævzaræn okrugty.

ll sæ

Ævzardžyty nomxyhdtæ

7 statja. Ævzardžyty nomxyhdæ goræty midæg arazy goræty fællojgændžyty depu-
tatty Sovet, rajo:tyl dærgond ëi cæuy,
uycy gorætty ta rajony Sovet; qauuon
bynæltty ta-qæuy (stacæjy, xutory, auly)
fællojgændžyty depu-
tatty Sovet.

länevaldighyzy depärtyat Sovet.
8 statja. Ävvazardiyty nomxyhytly fyst
cäuync äppät graždantæ, ävvazaryn bar
kämen is zemä nomxyhyd arazyny räss-
tädzy uycy Sovety territorijl či cäry
(äppynärdzuk krenæ rästegmec), ävværsty-
by bonom 18 ayz käuy, s xixrest, uydon.

9 statja. Æværslty nomxyhdmæ xast næ cæuync, tærxonony tærkonmæ gæsgæ jæ avzaryny bærtæ ist kæmæn ysty, uydon, ævzaryny bærtæ ræjsyny tyxxæj tærkon cy aemhuyd amnyd is. æppet ucyç aemhuydy dærhy, ystæj zakhonæj lidargond æhdeumæ gæsgæ zondexyl nymæd Ærcyd, eydon.

10 statja. Ævzardžyty nomxyhdæ aræzt cæwun aly ævaran uçasteçy dar alafilmæ gaşgæ fystaj, ævzargæn nomxyhy jæ mykkag, nom, fydy nom, cal azy jyl cæwun æmæ kæm cæry, uýj bacamongieje, ystaj ævzardžyty nomxyhdil sækhuxte æræveren fall-igændžy te pulat-ty Sovety særdar æmæ sekretar.

11 statja. Aly ævzaræg dær quamae xast ærcæua ærmæstjær iunæg ævzaran nomxyhdmæ.

nomxyhdtæ. 12 stafla. Ælsædton xæjtyr æmæ æf-
sædton iugondtæ cy avzardzyte is, uvdony
nomxyhdtæ aracyne komandygrendzyte
æmæ nomxyhdtæ se khuxta æværyne
komandir æmæ ælsædton komissar. Lanæ
æppæt ælsædton služba gændzytyr ta avzard-
zytyr nomxyhdtæm baxessync fallojgæn-
zytyr deputatty Sovettsæ, eí kem cary,
uvinnæ gæsse.

13 statja. Rynçyndætta, aræn sædzært-

ty, sanatorily, æmæ ændær ænænizgænæn bynætty cy ævzæren učastokte aræzt cæuy, uym ævzardžity nomxyhdæ aræzt cæuync rynçny graždantyl dær, ystæj ævzærstytly bon jæ kuysty či ua, uycy medicinon kusdžptyl dær.

Ævzærstytly uavyn sæ bon næu, skarlatinæjæ æmæ disterijæ rynçnty xajadty či ua, uydonæn.

14 statja. Ævzærstytly 30 bony razdær fællojgændžity deputatty Sovet khulyl ba-kæny ævzardžity nomxyhdæ, alči dær sæ kuyd fena, aſtae, kæna ta ævzardžityt fædat dætty uycy nomxyhdæ Sovety ahuysty midæg uynynæn.

15 statja. Ævzardžity nomxyhdæ pod-linnik quamæ æfsnajd ua fællojgændžity deputatty Sovety æmæ æfsædton xaj, kæ-næ æfsædton iugondy nomxyhd aræzt kæm ærcæua, uym.

16 statja. Ævzærstytly nomxyhdæ fe-quusyn kænynæjæ ævzærstytly bony æksæn ræstdæjæ ævzærag jæ caræn bynat kuy aiva, uæd fællojgændžity deputatty Sovet-tøjæ kæmæn æmbæly, uym quamæ ævzærgæn Centron ævzaryny khamisy lidargond formæmæ gæsgæ radta, „qælæskænyny ba-ry ævdisændar“ æmæ ævzardžity nomxyhd quamæ nyfys-sa—„acydi“, zæhgæ; nog caræn bynaty—ludazyg, kænæ ræstæg-mæ cærgæjæ—ævzærag xast cæuy ævzardžity nomxyhdæ, či u, uym tyxxæj æv-disændar, ystæj „qælæskænyny bary æv-disændar“ kuy bavdisa, uæd.

17 statja. Ævzardžity nomxyhdæ rast cy næ ua (nomxyhdæ næ baxxæssyn, nomxyhdæj acuxkænyn, mykkag, nom, fydy nom yszhyumæ kæny, ævzaryny bar kæmæn næj, uydony nomxyhdæ ne 'mbælgæjæ baxxæssyn) uvdætly tyxxæj kurdiatæ lærved cæuync fællojgændžity deputatty Sovetmæ, nomxyhd či fequsyn kodta, uymæ.

18 statja. Fællojgændžity deputatty So-vety æxxæstgænæg komitet quamæ ærtæ bony æmhuydmæ ærkæsa, nomxyhdty mi-dæg isty rast næu, zæhgæ, uym tyxxæj cy kurdiatæ ærbacæua, uydonæj elkæma dær,

19 statja. Ævzardžity nomxyhdæ mi-dæg isty rast næu, zæhgæ, uym tyxxæj kurdiatæ ærkæsgæjæ, fællojgændžity de-putatty Sovety æxxæstgænæg komitet cy æmbæly, uym quamæ srast kæna ævzardži-ty nomxyhdæ, kæna ta kurdiat badættægæn

gæxxæltyl fystæj spravkæ radta, jæ kur-diatiæ æxxæstgond cæwynnæ ærcydi, uym tyxxæj; kurdiat badættæg fællojgændžity deputatty Sovety uynaffæjyl razy kuy næ ua, uæd ja bon u adæmon tærxondonmæ qast badættyn.

20 statja. Adæmon tærxondonmæ qast kuy bacæua, uæd uym quamæ, qast badæt-temæmæ sovety ærvyst adæjmagnæ basidgæjæ, ærtæ bony æmhuydmæ tærxon-dony ærgom ærbadty ærkæsa, nomxyhdty midæg isty rast næu, zæhgæ, jæm uym tyx-xæj cy qast bacæua, uymæ, æmæ jæ uynaffæ quamæ ævæstiajæ fequsyn kæna, kuyd qast badættægæn, aſtae Sovetæn dær. Adæmon tærxondony uynaffæ u fæs-tag uynaffæ, næj jyl dardær qastgænæn.

III sær

Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovetmæ ævzaryny tyxxæj ævzæren okrugtæ

21 statja. Cægat Irystony ASSR-y Kon-stitucijs 22 statjamægæsgæ Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovet ævzarync Cægat Irystony ASSR-y graždantæ ævzæren okrugtæ.

22 statja. Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovetmæ ævzaryny tyxxæj ævzæren okrug aræzt cæuy axæm principmæ gæsgæjæ iu okrudžy quamæ ua 4000 cærag adæjmædzy. Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovetmæ ævzæren okrugtæj alkæcy dær ærvity iu de-pusat.

23 statja. Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovetmæ ævzæren okrugtæ arazy Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovety Prezidium.

24 statja. Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovetmæ ævzaryny tyxxæj ævzæren okrugtæ nomxyhd quusyn kæny Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovety Prezidium ævzærs-ty bon ysnsyan kænynimæ iumæ.

IV sær

Ævzæren učastoktæ

25 statja. Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovetmæ ævzærstytly fædyl ævzæren okrugtæ či is, uycy gorætly æmæ rajonty territoriæ ævzæren bjulletentæ isyny æmæ qælæste nymajyny tyxxæj dixgond cæuy ævzæren učastoktyl.

26 statja. Aevzaræn učastoktæ gorætty midæg arazync gorætty fællojgændzyty deputatty Sovettæ; rajontyl dixgond či cæuy, ucygorætty—rajonty fællojgændzyty deputatty Sovettæ; qæuon bynætty ta—rajonty fællojgændzyty deputatty Sovettæ.

27 statja. Aevzaræn učastoktæ aræzt cæuync ævzærstyta ej appyn khaddær 45 bony razdært.

28 statja. Dyuus min adæjmagæj fyl—dært kæm næ cæry, ucy qæusovetty ter—ritori, kuyd æmbæly, aftæmaj u iu aevza—ræn učastok; 500 adæjmagæj uælæmæ kæm cæry, fælæ 2000 adæjmagæj fylðer næ, ucy stanicætæj, qæutæj, xutortæj, aultæj alkæcyjy dær aræzt cæuy xicæn aevzaræn učastok.

500 adæjmagæj khaddær kæm is, fælæ 300 adæjmagæj dældært næ,—ucy qæutækænae qæuty khordtæ aevzaræn učastokty centræj 10 kilometræj darddært kuy uoj, uæd dzy arazæn is xicæn aevzaræn učastoktæ.

29 statja. Xæxxon rajonty aevzaræn učastoktæ arazæn is, aevzaræn učastočy 100 adæjmagæj khaddær kuyd næ ua, aftæmæj.

Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovety Prezidiumæj bar lærærd kuy ua, uædlystæg qæutæ fylðer kæm is, ucy xicæn xæxxon rajontæn sæ bon u, 100 adæjmagæj khad—dært kæm ua, axæm aevzaræn učastoktæ arazyn, ærmæst dzy 50 adæjmagæj khad—dært kuyd næ ua, aftæmæj.

30 statja. 2000 adæjmagæj fylðer kæm cæry, ucy gorætta æmæ kusdzity posjo—lokta, ystæj qæutæ æmæ qæusovetty ter—ritorita dixgond cæuync aevzaræn učastoktæ lítæ: 1500—2500 adæjmagæj iu aevza—ræn učastok.

31 statja. Afsædton xæjtæ æmæ afsædton iugændtæ aræzt cæuy xicæn aevzaræn učastoktæ aftæ, cæmaj iu aevzaræn učastočy ma ua 50-æj khaddær æmæ 1:00-æj fylðer ævzardzytæ, kæcytæ nymad cæuync, afsædton xaj, kænæ afsædton iugond kæm is, ucy aevzaræn okrugmæ.

32 statja. 50 aevzarægæj khaddær kæm næj, ucy rynçyndonty, aræn xædærtty, sanatory, invalidity xædærtty aræzt cæuy xicæn aevzaræn učastoktæ.

Khord korpusæ kæm is, ucy rynçyndonty aevzaræn učastoktæ arazæn is xi—cæn korusty, aly ran dær dzy 50 aevza—

rægæj khaddær kuyd næ ua, aftæmæj.

Xicæn aevzaræn učastoktæ aræzt kæm næ cæuy, ucy rynçyndonty æmæ ændær ænænizgænæn bynætly aevzaræn bjulleten—tæn isen is rynçyndontæn æmæ ænænizgænæn bynæltæn, sæxi midæg, iskæta sæ kænync, aevzaræn khamisy uængtæj ucy quyddag bargond kæmæn ua, uydon. Aftæ kængæjæ rynçyndontæn lærærd cæuy xicæn aevzaræn asyçytæ.

V sær

Aevzaryny khamistæ

33 statja. Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovetmæ aevzaryny tyxæj Centron aevzaryny khamis aræzt cæuy æxsæna—don organizacity æmæ fællojgændzyty æxsænadty ærvyst adæjmægtæj æmæ jæ fidar kæn Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovety Prezidium, ævzærstyta cy bon udy—dzysty, ujy fequysun kænynimæ iumæ.

34 statja. Centron aevzaryny khamis aræzt cæuy: sardaræj, sardary xædivægæj, sekretaræj æmæ 8 uængæj.

35 statja. Centron aevzaryny khamis:

a) kæsy uymæ, cæmæj ævzargæjæ Cægat Irystony ASSR-y æppæt territorijyl fidaræj æxsæstgond cæua. Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovetmæ aevzaryny uagæværd";

b) kæsy, aevzaryny khamistæ rast næ bakodtoj, zæhgæ, ujy tyxæj cy qæstytyæ ua, uydonmæ æmæ qæstyty fædyl raxæs—sy, ujy fæstæ kæsyn kæmænal qæuy, axæm fæstag uynaffæstæ;

c) amony myxuyr æmæ aevzaræn asyçytæ cy xuyzæn quamæ uoj, ujy, ystæj amony, "qælæskænyny bary ævdísændary" formæ, aevzaræn bjulletenty æmæ uydonæ konvert—ty formæ æmæ xuyz, ævzardzyty nomxyhy—dy formæ, qælæstæ banymajyny tyxæj protokoly formæ, ævzærst ærcydi, zæhgæ, ujy tyxæj dættinag ævdísændary formæ;

d) registraci kæn, Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovetmæ ævzærst či ærcydi, ucy deputatty;

e) Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovety Mandaton Khamismæ dætly ævzærstyty quyddægtæ.

36 statja. Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovetmæ aevzaryny tyxæj aevzaræn ok—rugæjæ alkæcyjy dær aræzt cæuy okrudžy aevzaryny khamis Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovetmæ ævzærstyty tyxæj.

37 statja. Cægat Irystony ASSR-y Sæjræg Sovetmæ ævzærstyty tyxxæj okrugty ævzaryny khamistæ aræzt cæuync æxsænadon organizacity, fælloigændžty æxsænadty ærvyst adæjmægtaj æmæ sa fidar kæny. Cægat Irystony ASSR-y Sæjræg Sovety Pæzidium ævzærstyty ahommæ æppyn khad-dær 55 bony razdær.

38 statja. Cægat Irystony ASSR-y Sæjræg Sovetmæ ævzærstyty tyxxæj okrugty ævzaryny khamis aræzt cæuy: særdaræj, særdary xædivægæj, sekretaræj æmæ 6 uængæj.

39 statja. Cægat Irystony ASSR-y Sæjræg Sovetmæ ævzaryny tyxxæj aræzt okrudzy ævzaryny khamis:

a) kæsy uymæ, cæmæj fælloigændžtyt deputatty Sovetty æxxæstgænæg komitettæ afonyl saraoj ævzæran uçastoktæ;

b) dætty rady nomyrtaæ ævzæran uçastoktæ;

c) kæsy uymæ, cæmæj ævzardžyty nom-xyhdæ aræzt æmæ æppætæn dær quyst-gond cæucj afonyl;

d) registraci kæny Cægat Irystony ASSR-y Konstitucijy æmæ „Cægat Irystony ASSR-y Sæjræg Sovetmæ ævzayny ugaz-værdy“ domæntæ æxxæstgængæjæ, Cægat Irystony ASSR-y Sæjræg Sovetmæ de-puttattæ ravzaryny tyxxæj cy kandidattæ lœværd cæuy, uylony;

e) uçastokty ævzaryny khamistæn dætty ævzaryny bijuletentæ æmæ konvertltæ fidar-gond formænæ gæsgæ;

f) nymaj qælestæ æmæ bælyvd kæny ævzærstyty rezultatæ okrudzy midæg;

g) centron ævzaryny khamismæ dætty ievzærstyty quyydægtæ;

h) ævzærst cy deputat ærcæua, uymæn dætty ævdændar, ævzærst kæj ærcydys, uyl tyxxæj.

40 statja. Uçastokty ævzaryny khamistæ aræzt cæuyrc æxsænadon organizacity æmæ fælloigændžtyt æxsænadty ærvyst adæjmægtaj æmæ sa fidar kænyng gorættæ midæg—gorættæ fælloigændžtyt deputatty Sovettaæ, rajongcy gorættæ dixgond cæuync, um ta rajony fælloigændžtyt deputatty Sovettaæ, qæuunon bynaæty ta—rajony fælloigændžtyt deputatty Sovettaæ, ævzærstyty ahommæ æppyn khadær 40 bony razdær.

41 statja. Uçastokty ævzaryny khamis aræzt cæuy: særdaræj, særdary xædivægæj, sekretaræj æmæ 2—6 uængæj.

42 statja. Uçastokty ævzaryny khamis: a) ævzæran uçastokty midæg ævzardžytytæ isy ævzaryny bijuletentæ;

b) qælestæ nymaj Cægat Irystony ASSR-y Sæjræg Sovety deputattæ kan-didattæ alkæj tyxxæj dær;

c) ævzærstyty quyydægtæ dætty okrudzy ævzaryny khamismæ.

43 statja. Centron ævzaryny khamisæn ærbadtytæ, okrugty, ystæj uçastokty ævzæran khamistæ ærbadtytæ æcægyl nymad cæuync khamistæ æppætæ uængtæn dzy se-nibisæj fyldæt kuy ua, uæd.

44 statja. Ævzaryny khamistæ midæg æppætæ farstatæ lyggond cæuync xuyimatædzy fyldæt qælestæ. Qælestæ æmxuy-zon kuy rauajoj, uæd farsta lyggond cæuy, særdary qælæs kæcy 'rdygæj ua, uycy'rdæm.

45 statja. Cægat Irystony ASSR-y Sæjræg Sovetmæ ævzærstyty fædyl cy xærdzætæ bast is, uydon cæuync pæddzaxady xar-dæjæ.

46 statja. Centron ævzaryny khamisæn okrugty æmæ uçastokty ævzaryny khamisæn quanæ ua sæxi myxuyitæ, Centron ævzaryny khamis cy xuyzæntæ bacamona, axæmtæ.

VI sær

Cægat Irystony ASSR-y Sæjræg Sovety deputattæ kandidattæ dættny æhdau

47 statja. Cægat Irystony ASSR-y Sæjræg Sovetmæ kandidattæ dættny bar—Cægat Irystony ASSR-y Konstitucijy 109 statjamæ gæsgæ lœværd is æxsænadon orgænizacitæn æmæ fælloigændžtytæ æxsænad-tæn: kommuniston partion orgænizacitæn, profession cædistæn, kooperativtæn fæsivædy orgænizacitæn, kulturon æxsæ nadætnæ æmæ innæ orgænizacitæn, kæcytæ registracigond ærcydysty, zakhon cy æhdæn snysan kodta, uymæ gæsgæ.

48 statja. Kandidattæ dættny bar æxsæt kænync, kuyd æxsænadon organiza-city æmæ fælloigændžtytæ æxsænadty respu-blikon orgæntæ, aftæ uydonæn sa rajont orgæntæ dær, ystæj kuystuætly midæg kusdzhytæ, ymæsluæ sluzbægændžtytæ iumæjag æmæ byrdæ, syrxaæsædtonty æmbyrdatæ—ælsæd-ton xæjty, ystæj zæxkusdzhytæ iumæjag æmæ

byrdtæ—kolkozty, sovxozy kusdžyty æmæ službægændžyty æmbyrdtæ—sovxozy.

49 statja. Deputatæm kandidattæ či ua, uydonañ gænæn næj, deputatæm kandidatæj lærwärd cy okrugty uoj, uycy okrugty midæg Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovetmæ ævzaræn okrudžy ævzaryny khamisty uængtæ, ystæj uçastokty ævzaryny khamisty uængtæ dær cæmæj uoj, uymæo.

50 statja. Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovetmæ deputatæ ravzaryny tyxxæj kan-didattæ či dættæ, æppæt uycy æxsænadon organizacitæ, kænæ fællojgændžyty æxsæ-nadtæ quamæ deputatæm kandidatty registraci skenoj, fæstagdær æmhuyd æv-zærstytæj 30 bony razdær, Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovetmæ ævzærstytæ okrugty ævzaryny khamistæj jyn kæcyjy æmbæly, uym.

51 statja. Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovetmæ ævzaryny okrugty ævzaræn khamistæ quamæ registraci skenoj, Cægat Irystony ASSR-y Konstituci æmæ „Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovetmæ ævzaryny uagværværd” kuyd amonync, aftæ æxsænadon organizacitæ æmæ fællojgændžyty æxsænadætæ cy kandidattæ radioj Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovetmæ deputatæ sævzaryny tyxxæj, uydony seppætæ dær.

52 statja. Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovetmæ deputat ravzaryny tyxxæj kandidat cy æxsænadon organizaci, kænæ fællojgændžyty æxsænad dættæ, uydonañ quamæ okrudžy ævzaryny khamismæ badæt-toj axæm dokumentta:

a) deputatæm kandidat či radta, uycy æmburdy, kænæ ærbadty protokol. Protokoly quamæ ua prezidiuym uængtæ khuxæ-værdtæ, ystæj uydonañ kæyl cal azy cæuy, kæm cæry, kandidat či radta, uycy organizacijy nom, deputatæm kandidaty či radta, uycy æmburdy kænæ ærbæjt kæm, kæd uydis æmæ dzy cal adæjmazdy uydis, ujy tyxxæj bæræggæntæ. Uyimæ quamæ protokoly amynd ua deputatæm kandidaty mykkag, nom, fydy nom, cal azy jyl cæuy, kæm cæry, jæ partiondzinad, ystæj cy kusæg u, ujy;

b) deputatæm kandidaty kurdiat, či jæ radta, uycy organizacijy nomæj uycy æv-zaræn okrudžy qælæsmæ æværd ærcæuynyl razy kæj u, ujy tyxxæj.

53 statja. Cægat Irystony ASSR-y Sæj-

rag Sovety deputatæm kandidatæn qælæsmæ æværen is ærmæst iu okrudžy.

54 statja. Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovetmæ ævzaræn okrudžy ævzaryny khamis deputatæm kandidaty registraci kuy næ kæna, uæd uycy quyddagyl baqast gænæn is dyuu bony æmhuydmæ Centron ævzaryny khamismæ. Kæcyjy uynalifæ u fæstag uynalifæ, qastgænæn yl nal is.

55 statja. Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovety deputatæm kandidatæ registraci gondi či ærcæua, uydonañ alkajy myk-kag, nom, fydy nom, cal azy jyl cæuy, cy kusæg u, ujy, jæ partiondzinad æmæ kan-didat či radta, uycy æxsænadon organizacijy nom dyljæjæn qusyn kænæ okrudžy ævzaryny khamis ævzærstytæ ahommæ æppyn khaddær 25 bony razdær.

56 statja. Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovety deputatæm kandidattæ registraci gondi či ærcæua, uydony seppætæ dær, ænæmæng, baxæssyn qæuy ævzaryny bjuletæmena.

57 statja. Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovetmæ ævzaræn okrudžy ævzaræn khamistæ quamæ Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovetmæ ævzærstytæj æppyn khadær 15 bony razdær nymmyxur kænoj æmæ æppæt uçastokty ævzaryny khamis-tæn arvitæ ævzaryny bjulletentæ.

58 statja. Ävzaryny bjulletentæ myxu-ygond cæuync aly ævzaræn okrudžy cæræg adæmæn dær sæxi ævzægtyl.

59 statja. Ävzaryny bjulletentæ myxu-ygond cæuync, Centron ævzaryny khamis cy formæ snysan kæna, uycy xuyzy æmæ æppæt ævzærdzityæn dær ævzaryny bjulletentæ rattyny tyxxæj cas qæuy, ujy bærcæj.

60 statja. Kandidat či radta æmæ jæ kandidat okrudžy ævzaryny khamisy registraci gond kæmæn ærcyd, uycy organizacitæ alkæmæn dær, ystæj aftæ Cægat Irystony ASSR-y alj graždaninæn dær bar lærwärd is uycy kandidaty tyxxæj æmburdy midæg, myxu-ygond æmæ ændær madæltæj ænækuylmypjæ agitaci kænynæn, Cægat Irystony ASSR-y Konstitucijy 92 statjamæ gæsgæ.

VII sær Qælæskænny æhdau

61 statja. Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovetmæ ævzærstytæ cæuync iu bony

dærhy—æppæt Cægat Irystony ASSR-jæn dær ucy iu bon.

62 statja. Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovetmæ ævzaryny bon nysan kæny Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovety Prezidium ævzærstytæ æmhvdylæj æppyn khaddær 2 mæj razdæ. Ævzærstytæ cæuyng, kusgæ bon ti næ ua, axæmy.

63 statja. Ævzærstytæ razmæ fæslag 20 bony dærhy učastočy ævzaryny khamis aly bon dær gazety myxuyl kæny, kæna isty ændær xuyzy ævzardžytæn paraxatæj qusyn kæny, ævzærstytæ kæcy bon æmæ cy bynaty cæudzysty, uj.

64 statja. Ævzardžytæn qælastæ dættync ævzaryny bon rajsomæj b saxataj æxsæv 12 saxaty ong bynatlon ræstægmæ gæsgæ.

65 statja. Ævzærstytæ bon rajsomæj 6 saxatyl učastočy ævzaryny khamisy særda khamisy uængly cur bæræg kæny ævzaræn asyçty, ystæj dzy is ævi næj æværd formæmæ gæsgæ aræzt ævzardžytæ nomxyhd. Uj fæstæ æxgæny asyçtyar æmæ syl sæværy khamisy myxuyl, ystæj ævzardžytæ ærbæsony qælastæ dættyn rajdajnynæ.

66 statja. Aly ævzærg dær qælas kæny jæxædæg, uj tyxxæj qælas kæm kænync, ucy ahuystmæ ærbacæugæjæ; ævzardžytæ qælas kænync, ævzaryny bjuilletentæ konverty midæg æxgædæj ævzaræn asyçty cæppargæjæ.

67 statja. Ævzærstytæ cy ahuysty cæync, ucy ran bjuilletentæ fyssyny tyxxæj xicængond cæuy særmagond uat, ucy uatqæly qælæskæny ræstæcizy quamæ ap-pyndær mæci ua, dær dæj uj učastočy ævzaryny khamisy uængtæ dær, uæven dzy is ærmæst qælæsgændzylæ; uatmæ ucy iu ræstædæj bjuilletentæ fyssyny tyxxæj khord ævzarædæj uahd kuy cæua, uæd uj tyxxæj uatqæly aræzt ua xicæn xatæntæ, kæna dzy æværd ua ſiræmtæ iu ræstædæj cal ævzarædæj uahd cæudzæn uyræm, uj bærc.

68 statja. Ævzærg bynatmæ ærbacæu-gæjæjæ ævzaræn učastočy ævzaryny khamisy sekretarmæ: kæna khamisy uængmæ ævdys pasport, kæna kolkozon činyg, kæna profca-dison bilet, kæna ændær bæreggænæn æv-disendar æmæ jæ ævzardžytæ nomxyhyd kuy dy bæreggænæn æværd kuy ærcæuy, uæd aræzt ævzaræn bjuilleten æmæ konvert.

69 statja. „Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovetmæ ævzaryny uagæværdy“ 16 statjamae gæsgæ ævzaryny ahuystmæ „qælæskæny bary ævdisændarimæ“ či ærbacæua, uydonyl učastočy ævzaræn khamis arazy xicæn nomxyhd, kæcy æværd cæuy ævzardžytæ noimxyhdimæ.

70 statja. Ævzaryny bjuilletentæ fys-synæn cy uat is, ucy ran ævzaræg ævzaræn bjuilleteny midæg nyuuadzy, qæ-læs kæuyl kæny, ucy kandidatly myk-kag, innæty axaxx kæny; bjuilleten kon-verty cæværgæjæ æmæ jæ sæxgængæjæ, ævzaræg racæuy, učastočy ævzaryny khamis cy uaty bady, uyræm, æmæ konvert ævzaryny bjuilletenimæ cæppary ævzaræn asyçty.

71 statja. Sæ æanaxuyrgondzinadmæ gæsgæ, kæna isty fizikon quagdzinadmæ gæsgæ (uængquag) sæxi bon kæmæn næu ævzaræn bjuilleten nyfissyn, ucy æv-zardžytæn sæ bon u, ævzaræn bjuilletentæ cy uaty fyst cæuyng, ucy ranmæ kæcy-dæriddær ændær ævzarædæj ærbakæny ævzaryny bjuilleten nyfissyn kænyny tyx-xæj.

72 statja. Ævzaræn ahuysty midæg qælastæ dættyn ræstædæj næj ævzaryny agitaci kænyny har.

73 statja. Ævzaryny ahuysty midæg æh-dauamæ kæsyny tyxxæj bærnondzinædæværd u khamisy særdaarylæmæ uj amynclæ, ænæ-mæng, æxxæltægængæ sly, uym ti ua, uy-donan seppælan dær.

74 statja. Ævzaryny bon æxsævy 12 sa-xatyl učastočy ævzaryny khamisy særda-feusyn kæny, qælastæ dættyn kuyst fæcis, zæhgæ, æmæ khamis b-vnaly æv-zaræn asyçtyalæ gom kænymæ.

VIII sær Ævzærstytæ rezultattæ bæræg kæny

75 statja. Učastočy ævzaryny khamis qælastæ cy ahuysty nymaja, ucy ran, qælastæ nymajgæjæ, sæ bon u uævyn, uyræm æxsænadon organizacitæ æmæ fælløjgændzylæ æxsænadætæ særmagondæj cy bærndzyn adæjmægtæ barvitoy, uydonaen, ystæj myxuylæj ærvyst adæjmægtæn dær.

76 statja. Učastočy ævzaryny khamis asyçtyæ kuy sygom kæna, uæd bæræg kæny cy konverltæ balæværdæuyd, uydon nymæ

æmæ, qælæs či kodta, uycy adajinagly nymæc, æmuyzon ysty ævi nre, æmæ uycy "sbærædžy rezultat" baxassy protokolmar.

77 statja. Učastočy ævzaryny khamisy särðar bajgom kæny konvertitla aræn, učastočy ævzaryny khamisy appæt uæneto: dær uym kuyd uoj, aßtemæj sequsyn kæny qælæskænny rezultat aly bjulletenøj darr.

78 statja. Khamisy sekretar æmæ uycy quyddadžy tyxxej učastočy ævzaryny khamisy bærron uængta: deputatlar kandidatnej alkæmæn dær arazync xyhyd syf 2 ekzempljarer.

79 statja. Rastyl nymad næ cæuync axæm bjulletentæ:

a) sæ kond æmæ sæ xuyz fidargond kæmæn næ uoj, uydony;

b) ænæ konvertæj, kænæ jæ xuyz fidargond, kæmæn næu, axæm konverty læværd kuy rææua, uæd;

c) kandidatty nymæc, ævzærst cy deputatæ cæuy, uydony nyinæcæj fylðær kuy ua, uæd.

80 statja. Ävzaryny bjulletentyl rastdzinadyl isty dyzärdygdzinæd kuy rauaja, uæd uycy farsta lyggond cæuy učastočy ævzaryny khamisy qælæs kængæjæ, æmæ uij fyst ærcæuy protokoly.

81 statja. Učastočy ævzaryny khamis fidargond formæjil arazy qælæskænny protokol dyuuæ ekzempljaræj, kæcty sæ khuxtæ ærværyenc učastočy ævzaryny khamisy uængta: seppæt dær, uydoniæmæ särðar æmæ sekretar dær sæ khuxtæ ænæmæng kuyd ærværoj, aßtæ.

82 statja. Učastočy ævzaryny khamisy qælæskænny protokoly quamæ amynd ærcæua:

a) qælæstæ dættyn cy a'or rajdydjoj æmæ cy afon festy, uij;

b) ævzærdžy nomxyhdmæ gæsgæ qælæs cal ævzærdžy balæværdta, uydony nymæc;

c) "qælæskænny bary ævdilændartlimæ" cal ævzærdžy balæværdta qælæs, uydony nymæc;

d) cal konverty læværd ærcyd, uij;

e) učastočy ævzaryny khamisæmæ cy kurdiatæ æmæ qæstyæ læværd ærcyd, uydony cybyræj cy za-hynec, uij, ænæ: uydony tyxxej učastočy ævzaryny khamis cy uynaffæte raxæssa, uij;

f) aly kandidat dær cal qælæsy rajsta, uij.

83 statja. Qælæstæ nymad kuy fæwoj æmæ protokol aræt kuy rææua, uæd

khamisy särðar sequsyn kæny qælæskænny rezultatæ, khamisy uængta: seppæt dær uym kuyd uoj, aßtemæj.

84 statja. Učastočy ævzaryny khamisy qælæskænny protokol saraza, nymæj in ekzempljar Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovety deputatlar kandidatly zyldy syly dyuuæ ekzempljarimæ dær 24 saxatlar ævyst cæuy sarmagind læginæ Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovetmæ ævzaryny tyxxej okrudžy ævzareñ khamismæ.

85 statja. Äppæt ævzaryny bjulletentyl (rastyl nymad či rçyd uydony xicænæj æmæ rastyl nymad či ne rçyd, uydony) dær xicænæj quamæ iumæ tyxtæj æværd ærcæus učastočy ævzaryny khamisy my: uyr a mæsæ qælæskænny protokoly dykkag ekzempljarimæ æmæ myxuyrimæ učastočy ævzaryny khamisy särðar quamæ radta balsnajymæ: gøratty midæg—goratty fællojgændžyty deputatly Sovettæm, rajongaj cy gorættæ dixgond ystly, uym ta—rajony fællojgændžyty deputatly Sovettæm; qæuuon bynætty—rajony fællojgændžyty deputatly Sovettæm.

86 statja. Fællojgændžyty deputatly Sovettæm xæs æværd cæuy, cænæj ævzaryny bjulletentæ qæqqænoj. sæ okrugeæværst či ærcyd, uycy dæputatly mandat calymæ Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovet sysidar kæna, uædmæ.

87 statja. Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovetmæ ævzaryny tyxxej okrudžy ævzareñ khamis qælæstæ nymaj, učastočy ævzaryny khamistæ jæm cy protokoltæ rádioj, uydonaæ gæsgæ.

88 statja. Okrudžy ævzaryny khamis qælæstæ cy ahusty nymaj, uycy ran, qælæstæ nymajgæjæ, sæ bon u uævyn, uyrden æxsænadon organizacitæ æmæ fællojgændžyty æxsænadæ cy sarmagond bærdzynæ adæjmægtæ barvitjoj, uydonaæ, ystæj myxuyræj ærvyst adæjmægtæ.

89 statja. Aly kandidatæ dær okrudžy ævzaryny khamis arazy xyhyd syf dyuuæ ekzempljaræj, kæcty quamæ ua okrudžy ævzaryny khamisy uængtan seppæt khuxæværdæ dær, uydoniæmæ ænæmæng särðar æmæ sekretary khuxæværdæ dær.

90 statja. Okrudžy ævzaryny khamis arazy qælæskænny protokol dyuuæ ekzempljaræj, kæcty quamæ ua okrudžy ævzaryny khamisy uængtan seppæt khuxæværdæ dær, uydoniæmæ ænæmæng särðar æmæ sekretary khuxæværdæ dær.

91 statja. Okrudžy ævzaryny khamisy protokoly quamæ amynd ærcæua:

- a) okrudžy æppæt ævzardžyty nymæc;
- b) qæles či lærverda, æppæt ucyævzardžyty nymæc;
- c) deputattæm kandidattæj alkæcijy tyxxæj dær cal qælesy lærverd ærcyd, ujj;

d) okrudžy ævzaryny khamismæ cy kurdiatla æmæ qæstyta lærverd ærcyd, ujdon cybyraj cy zæhync, ujj, æmæ udony fædyl okrudžy ævzaryny khamis cavær uynaffætæ raxasta, ujj.

92 statja. Qælestæ nymad kuy fæuoj, uæd ujj fæsta fylðær-fylðær 24 saxatma Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovetmæ ævzaryny tyxxæj okrudžy ævzareñ khamisy sædaræn jæ xæs u protokoly fycag eksempljar arvity syhdy sýftæ dær jemæ ælytdæj myxuræværd, æxgædæj sæmagond læginæ Centron ævzaryny khamismæ.

93 statja. Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovety deputatmæ kandidat, absoluton fylðer qælestæ či rajsta, oma okrudžy lærverd cy qælestæ ærcyd æmæ rajstytly nymad či ærcyd, æppæt ucy qælestæn sembisæj fylðær, ujj nymad cæuy ævzærs-

tyl. 94 statja. Protokoly khuxtæ æværd kuy ærcæua, uæd Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovetmæ ævzaryny tyxxæj okrudžy ævzareñ khamisy sædar sefusyn kæny ævzærsstyly rezultatæ æmæ dæltæ Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovety deputatmæ ævzærst kandidatæn ævdisændar, ævzærst kæj ærcidis, ujj tyxxæj.

95 statja. Kandidattæj iu dær absoluton fylðer qælestæ kuy næ rajsta, uæd okrudžy ævzaryny khamis ujj bæreg kæny protokoly xicænæj, æmæ qusyn kæny Centron ævzaryny khamismæ æmæ ucyæræstædhy qusyn kæny nogæj qælestæmæ æværd kæj caudzisty, æppæt fylðær qælestæ či rajsta, ucy dyuuæ kandidaty, ystæj nyson kæny nogæj qæles kænny bon, ævzærsstyly fycag tur kuy axicæn ua, uymæj æppyn fæstag dyuuæ khuyriy æmhuydmæ.

96 statja. Okrudžy qæleskænny barcyævzarožytæn is, uydonaen sembisæj khaddær qælestæ lærverd kuy ærcæua ucy okrudžy, uæd Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovetmæ ævzaryny tyxxæj okrudžy ævzaryny khamis ujj bæreg kæny protokoly midæg xicænæj æmæ ævæstiataj qusyn kæny Centron ævzaryny khamisæn. Æmæ uæd Centron ævzaryny khamisæn quamæ nog ævzærstystæ snyson kæna fycag ævzærstystæ æppyn fæstag dyuuæ khuyriy æmhuydmæ.

97 statja. Deputattæm kandidattæ dygkag kæt qælesmæ æværyn kuy baqæua, ystæj rastyly nymad či ne'rcyd, ucyævzærstystæ bæsty nog ævzærstystæ arvityn kuy qæua, uæd ucyævzærstystæ aræzt cæuync, fycag ævzærstystæ tyxxæj ævzardžytæn cy nomxyhdæ aræzt ærcyd, uydonaen gæsgæ sæmet "Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovetmæ ævzærstystæ uagæværd" kuydæriddær amony, uymæ gæsgæ.

98 statja. Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovety deputattæj isci kuy acux ua, uæd Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovety Prezidium dyuuæ khuyriy æmhuydmæ snyson kæny, kæm ævzærst uyd, ucy okrudžy nog deputat ravzaryny æmæhud, fæle ucyæmhyd quämæ ma ua Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovetæj deputat kuy acux is, uymæj dyuuæ mæjæ fæstædær.

99 statja. Cægat Irystony ASSR-y græždaniny tyxdzinady, sajyndzinady, ærd-qiræny, kænæ gærtæm dættyny æhdauæj, či khuylympy kæna jæ bartæ æxxæstkaænny quyddadžy—Cægat Irystony ASSR-y Sæjrag Sovetmæ ævzaryny æmæ ævzærst ærcæuny quyddadžy,—uydon æfxærd cæudzisty 2 azy ong axestony fæbadynæj.

100 statja. Sovety bæronn kusdžytæj, kænæ ævzaryny khamisy uængtæj ævzaryny dokumentæ ændær xuyzy či saraza, kænæ qælestæ baræj rast či næ banymaja, uydon æfxærd cæuync 3 azy ong axestony fæbadynæj.

Cægat Irystony ASSR-y Æxxæstgænæg Komitey Særdary
æwestæ æxxæstgænæg ABÄJTÝ S. N.

Cægat Irystony ASSR-y Æxxæstgænæg Komitey
Sekretar DŽIOTY V. Š.

QAZYBEGTY QAZYBEG

SOCIALISTON ARÆZTAD ADÆMON SFÆLDYSTADY

Ærcyd styr cytdzyn Oktjabry socialiston revoljucijy XX-æm azy bæragbon. Ssædz azy razæj socialiston revoljuci suæhd kodta æbpæt Uæræseyj æfxærd adæmty cahardzinadæj, raiuvarts kodta æmaæ æduidægtæ sræmyhta phamesnyty æmaæ kapitalistty. Oktjabry styr revoljuci radta styr uæræx fændag æbpæt fællojgænæg adæmty xættætæn dær se'sfældystadæn. Uæræx fændag radta adæmty uæræx fæltærtæn sæ kurdiat, sæ qaru ravidsyn.

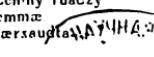
Paddzazy Uæræseyj tugehirty klass uælxiziuæg kæm kodta, mæguyr æfxærd adæmty feodalty dærzæg exs kæm æksidt kodta, uym nyr aræzt ærcyd qaiudzyn socialiston paddzaxad—æbpæt dunejy proletarfy fydy bæstæ, eksplataci, kæm nal is æmaæ adæjmægæn læværd ærcyd razmæ cæwynæn—ræzynæn styr fædættæ.

Soveton paddzaxad ssædz azy dærhy ravidysta æbpæt dunejy fællojgænæg adæmtæn dær, særíbardzinadyl kuyd tox kænyn qæuy, særíbar cædis kuyd ehau sanhex-tæj ræzy, næ bæstæjy fællojgænæg adæmtæ sæxi fællojæ kuyd qæzdyg card kænyc, ujy. Soveton paddzaxady syraætsty uæjyg fabriktaæ, zavodtaæ, sovvætæ, kolkoztaæ æmaæ biræ ændær axæm cardy færzætæ. Soveton Cædisy leninon-stalinon nacion politikajy færcy sfidar æbpæt nacity ly-mændzinad. Fidargond ærcyd socialiston cardy styr uælxizdinædty bynduryl Stalinon Konstituciæ æmaæ Oktjabry XX azmæ ucy Konstitucimæ gæsgæ dunejyl fæddzag-þær xatt, æcæg demokraton æhdauæj sæxi cædtæ kænyc Soveton Cædisy adæmtæ susæg, qælsæsj sovettaem sævzarynmæ. Æbpæt Soveton Cædisy æntystty æm-væz syraædystry max respublikajy uælxizdinædtaæ dær. Kæd æmaæ Cægat Iryston xædxæcæg paddzaxy zamany uyd koloni,

xasta dyvær cahardzinad, kæd jæ kulturæ uyd chistgond paddzaxy chyfæjdzag cyryq-qy byn, uæd nyr Oktjabry socialiston revoljucijy færcy rajstam næ bartæ æmæ komuniston partijy ræst razamyndy færcy særælam socialiston paddzaxad, cæuæm uælxizzej uælxizmæ, komuniston æxsæ-nadmæ, ræzy næ kulturæ, ræzy, kuyd ni-kæd, alta næ adæmon sfældystad dær. Ssædz azmæ byntondær fendær is Cægat Irystony cæsgom—adæmty zondaxast, kul-turon ræzt, card.

Kæd æmæ xædxæcæg paddzaxy zamany adæmon sfældystady særægædær motivtæ uydysty: cahardzinady uyxmæ, nacion særíbar særly toxy fædyl, qyg kodtoj særly zyn uaværyl, uæd nyr ta særíbar duðly adæmon sfældystady motivtæ—mi-niudzytæ sty: realism, qældzæg cardy cindzinad, særíbar æntystty azvidsyndzi-nad, næ qæbatyr razdzæudzyty azvidsyndzi-nad æmæ næ rajsomy uælxizdinædty fi-dar uyrnyndzinad.

Acy nog dudly motivtæ ænæmæng ssar-dyzstæm iron adæmon sfældystady midæg dær. Lenin,—æbpæt dunejy fællojgændzyty axuyrgænædzy, særíbaryl toxy geniyj uar-ztoj æmæ uarzyc zærdiagæj æbpæt fælloj-gændzytæ dær. Lenin kuy amard, uæd æbpæt dun-yj adæmtæ dær qyg kodtoj sær-uarzon fætægyl, qyg yl kodtoj Irystony fællojgænæg adæm dær æmæ nyzzarydysty:

Nyr nyn aey azy ualdzæg
Kæd æmæ Cykarijy ualdzæg, hejl..
Lenin fællojgænæg adæmny
Bakota Stalinu uazæg.
Kæd nyn Totoraty ræjli
Kuyrdaly car ærlaudta, hejl..
Kæd æmæ Lenin ruadzy
Mæguyr adæmmæ
Nyssy bar ærsæudta

Oj, fæzy eady kærkusdižt, c
Sæ sald pysyratimæ, hej!
Ahen Lenin mælen h ni:
Dunejy kusæg adæm kuy racæuyne
Sæ sau lyrysatimæ.

Kaj zæhyn æj qæuy, acy zarædžy bæl-
vyrdgond cæuy, lystony fællojgænæg adæm
Leninmæ cy uarzon zarædžy uag darync,
uyj, fælæ uæddær ænkænæc, æmbarync xorz „Lenin fællojgænæg adæm
Staliny uazæg kæj bakodta“, uj, æmæ
dardær zarync sæ uarzon fætæg Staliny
dær sæ toxy zaræg.

Aftæ zarync iron adæm sæ qæbatyr, sæ
uarzon toxy æmbæl Kirovyl dær.

Fællojgænæg adæm, kulakty nyxinæ karz
toxgængæjæ æmæ uydon byndzare j ræ-
mudzægæjæ, kolkoztæt kuy bacydysty æmæ
iumæjæg kollektivon cardy uælaxizdinad
kuy rabælyrd, uæd ta adæm dær saræz-
toj ucy ustry cardyl, æntystdzinadyl sæ ci-
ny zarædžy: „Soj, næ kolxo, soj, næ sovxoz“,
zehgæ, æmæ ta nyzzarydysty:

Soj, næ kolxo, soj, næ sovxoz, hej!
Xordzyn zaxtyta,
Fosdžyn bydryla,
H-jt, fæsivæd,
Ragon zerend card
Raivt-m nogæj
Nog æmæ zoræj!“.

Dardær ucy zarædžy midæg ævdyst
cæuy kolkozæ æmæ sovxætæ nog uagyl
kæj kusync, traktortæ æmæ kombjantæ
kusty qældzæg æmæ æncon kæj kænync,
uyj. Lystony kolkozon dzyllætæ kænync sæ
zaræg ucy qældzæg kolkozon bydryty
qæbatyrtyl—ordenxæsdzylæ Mylyxo, Plenka
æmæ Dzibudtajyl.

Zonync kolkozon dzyllætæ, ærmæst dær
Soveton Cædisy kæj is kad fællojæn.

Cægat lystony kolkozon zarædžarad a-fæs-
tag azty arazyn kuy bajdytoj xæxtæ midæg
dær, uæd kolkozon fæsivæd æmbærstoj,
ucy ran dær ta kulak æmæ jæ quæzættæ,
jæ bazzajægækætæ, xæxtæ kolkoztæ arazyny
nyxmæ kæj cæudzysty, ujy æmæ ta nyzzar-
rydysty ucy quydædžy fædyl dær sæ qæ-
batyr zaræg „Xæxbæstæ kolkoztæ bacy-
dysty“, zæhgæ

Zarædžy midæg ævdyst cæuy, kollekti-
von isbon kuyd bauarztoj xæxxon fælloj-
gænæg zæxkusæg adæm, ujy. Ævdyst cæ-
uy, dardær xoxy fællojgænæg adæmæn
dær mæguyræj tas kæj nal u, ærmæst sæ

kulačy marg ævvzagaj baq:qqænyn kæj
qæuy, uj.

Næ dug qældzæg dug kæj ssi, ciny dug,
ujj dær bælvyrdgond cæuy adæmon sfel-
dystady zardžytæ. Axæm zardžytæj in
u „Næ ciny dug“, zæhgæ. Ucy za-
rædžy midæg cin kænync lystony kolzo-
zonte næ særíb Cædisy æntystytyl, za-
rync, yzngaj kæj h:qæqqændzysty soveton
paddzxad, uj:

„Oj, oj, quisyne næ zardžytæ
Qældzægaj abon fæsarentem.
Znadižy khux kuy næ uadzæm
Æv alyn næ oræntem!“

Stalinon Konstituciijl dær aræzt ærcydy
qældzæg zaræg æmæ jæ zarync lystony
kolkozon uæræx dzyllætæ. Ucy zarædžy
midæg ævdyst cæuy Soveton Cædisy æp-
pæt adæmty æmbardzinad, adæmty xatty-
ty internacionalon lymændzinad, nægoj-
mægtæ æmæ sylgojmægtæ æmbardzinad,
fællojgænæg adæmæ sæxuydtæg kaj ar-
zync sæ kolkozon zakhontæ, uj. Acy
zarædžy midæg bælvyrd u, kolkozon uæræx
dzyllætæ sæ uarzon ændon fætæg Staliny
tyng biræ kaj uarzync, uj. Konstituciijl
zarync:

„Ciny zælang dardyl ajquysti
Æbpæt Soveton Cædisy.
Næ zærdæjy tyng eri hæzætli
Uælaxla Stalinon Konstituci—
Næ xorz fætæg Stalinæn
Aræk kæny, c i æ adæmætæ.
Nægojmægæ, sylgojmægæ
Cinaj xudync alyrdygæj“

He, aftæ ræzy Oktjabryr dudžy adæmon
sfelystad, aftæ ævdisty næ uælaxizdinænd-
tæ, næ ræzt. Kaj zæhyn æj qæuy, acy
khord zarægæj næ xicæn kæny Oktjabryr,
dudžy adæmon sfelystad. Biræ zardžytæ
æmæ arhættæ is kolkozon dzyllætæ æx-
sæn, fælæ abony ong kuyd æmbæly, aftæ
æmbrydgond næma ærcydyst.

Max bæstæjy fæløj æmæ sfelystad sty-
kærdziyl bas tæmæ næ Cædisy adæmætæ
kæmdærriddar cærync, je chæx bydryly,
je qædy, je tævd xussar bæstæjy, je uazæ
cægatyj mihdžyn arvy byn,—uæddær se-
sfelystad bast u, dzag u sæ fydybæstæ
bolsevikty parli æmæ soveton xicauad uar-
zyndzinadæj. Soveton Cædisy æbpæt æv-
zægtyl dær zarync uarzon razdzæudžytæ,
Leninyl, Staliny, socializmy uælaxizdinæ-
dyl zardžytæ. Næ dudžy adæmon sfelyst-
ady razmæ cydy fændag u kommunizmmæ,

ADÆMON SFÆLDYSTAD

1. LENINYL ZARÆG

Nyr nyn acy azy ualdzæg
 Kæd æmæ Cykarijy ualdzæg, hejt!
 Oj, Cykarijy ualdzæg.
 Lenin fellojgænæg adæmæ
 Bakodta Staliny unzæg.
 Kæd nyn Totratty Bajti
 Kuyrdaty car ærdæduta, hejt!
 Kæd 'mæ Leniny ruadžy
 Mæguyr adæmmæ
 Nyxasy bar ærxaudta.
 Nyr nyn Pekin
 Jæxædæg xussarmæ uoldæf
 Fændag skodta, hejt!
 Uzldæf fændag skodta,

Leniny parti ta
 Kusæg adæmæn ruvs cardmæ
 Uæræx fændag skodta.
 Nyr nyn Larsy guydyrtæ
 Pekin sarhy rauahta, hejt!
 Marksy quydyty
 Lenin cardy rauahta.
 Oj, fæzy cady kærkusdžytæ
 Sæ sald pysyratimæ, hejt!
 Abon Leniny mælæn bon:
 Dunejy kusæg adæm kuy racæuync
 Sæ sau tyrysatimæ!

Zaræg skodtoj Kuyrdaty komy fællojgændžytæ.

2. STALINYL ZARÆG

Irystony Xyncædžy midægæj
 Nyrruxs kodtoj Telræfs Dærhæfs.
 Oj, qæbatyr Stalin, max uarzon,
 Ændon fætæg, biræ fæcæraj, hejt!
 Ænusmæ dær næ zarædžy uydæn
 Stalin qæbatyr qælæs, hejt!
 Næ xuryt xur Stalin u—
 Saq xæston, ændon fætæg, hejt!
 Xæxxon qæutæj fæsaræntæm
 Quysy maxæn ne 'ntsysy koj, hejt!
 Næ kolxozen nard ræhæultæ
 Chæx kærdægyl kafkæ kænyc, hejt!
 Næuæg zæxmæ arvy riua j
 Sthalyjau kuy nyxxudy, hejt!

Kuy nyxxudy uarzon Stalin,
 Biræ cæra næ xuryt xur, hejt!
 Næ razdæuæg Stalin u,
 Tyxdžyn stæm jæ qarujæ, hejt!
 Næ xæxbæsty næ xæznataæ
 Kuy rakhaxæm lomy diyxæj, hejt!
 Næ xuryt xur, uarzon Stalin,
 Uyj dær maxæn dæ razamynd, hejt!
 Iryston dyl zary zaræg
 Qæbætrys, loxy zaræg, hejt!
 Zardystæm æj ænusmæ dær,
 Zardystæm æj næ xæxbæsty, hejt!
 Zaræg skodtoj Fornyqazuy Stalin no-
 myl kolsazy kolxoizontæ.

3. ZARÆG KONSTITUCIJYL

Ærbambyrð ut, næ fæsivæd—
 Ræzgæ dugyl bacin kænæm!
 Ærbæqyrnut, cæj, kærdzimæ,
 Næ Konstituci buc kænæm!
 Ciny zylang dardyl ajquysti—
 Æbpæt Soveton Cædisyl.

Næ zærdæjy tyng arf baxyzli
 Uælaxiz Stalinnon Konstituci.
 Stalinon buc Konstituci,
 Xudgæ xurau ærttivgæjæ,
 Uælaxiz nylsæj fidar kæny
 Nog cardy dug æksidgæjæ.

Næ xorz fætæg Stalinæn
 Arfæ kænync næ adæmtæ.
 Nælgojmagæj, sylgojmagæj—
 Cinej xudync aly 'rdygæj.
 Sæ fændædtæ uydon baxessync
 Sæ uarzon fætæg Stalinæn:
 Uyj bîrta bærtæ radta maxæn—
 Kusæg, kolkozon adæmtæn.
 Dodoj jæ sær koldta ne 'znagæn,
 Uelaxiz zaræg ærzæm.
 Næ Cædisy aly bæstætæn,
 Næ adæmty aly xuyztæn

Æmxuyzon bartæ is se 'bpætæn:
 Axuyr, fælladuahd, kusynæn.
 Max ænusmæ zardzystæm
 Uarzon Staliný Konstitucijyl.
 Irystony sæmbældzystæm
 Avtonomon respublikajyl.
 Ægas næm cæuæd næ buc zakhon—
 Æmbal Staliný xorz qudy,
 'Xsidy ændonæj jæ xorz fændon—
 Biræ nyn cæræd ne 'styr dudžy!
 Zaræg skodtoj Zamaniquly kolsozonla.

4. SOJ, NÆ KOLKOZ, SOJ, NÆ SOVXOZ!

Soj, næ kolkoz, soj, næ sovxozi, hej!
 Xordžyn zæxxytæ,
 Fosdžyn bydrytæ!
 Hejt, fæsivæd,
 Ragon zærond card
 Raivtam nogæj,
 Nog æmæ korzæj.

* * *

Soj, næ kolkoz, soj, næ sovxozi, hej!
 Daile bydrytæ
 Kolkozty xuynty
 Avd æfsæn bæxy
 Kolkoz "Stalinæn"
 Erysæj kusync,
 Tauinag tauync.

* * *

Soj, næ kolkoz, soj, næ sovxozi, hej!
 Dælæ kolkozty,
 Dælæ sovkozty
 Sædæ kombajntæ,
 Sædæ æfsæn bæxtæ
 Socializmæn
 Jæ dombjæ ziuuædtæ.

* * *

Soj, næ kolkoz, soj, næ sovxozi, hej!
 luguyr xædzarad,
 lu æxsænad.
 Uæig zavodtæ,
 Uæig fabrikæ—
 Socializmæn
 Jæ axsdžiaq fællæjtæ.

* * *

Soj, næ kolkoz, soj, næ sovxozi, hej!
 Kavcink, Džyzældon,
 Selmas—arætzad...
 Cin syl nykkænæm,—
 Cindzinad sty
 Socializmæn
 Jæ cæxær cæstytlæ.

* * *

Soj, næ kolkoz, soj, næ sovxozi, hej!
 Næ cin kolkoztae,
 Næ cin sovkoztae.
 Biræ bydryron
 Kuystmæ baxizæm,
 Dzačdžyn næuæg card
 Qældzægæj arazæm!

5. XÆXBÆSTÆ KOLKOZTÆM BACYDYSTY

Arvy ræsuhd cæxær—rajsomæj,
 Ualdzygor xurzærin—uarzonæj;
 Abon, rævdæugæj, tyxændæræj,
 Xæxtæm nykkasti zyng cæstæj,
 Kulakta, lodyrtæ, ne 'znægtæ adærgæj,
 Uycy ran se 'vægtæ dærhitæ ralastoj
 Æmæ sa fædzysil axaftoj.
 Uærtæ ta kolkozta æmcædisæj
 Racæuync qugæmdty
 Læhzærtæ, dissag sæ kolkozon zardžytæ.

Alči mæ bæx, mæ gal nal zæhy:
 lumæjag sarajæ ralasync
 lumæjag kolkozy galtæ.
 Fyldær sæ bauarztoj xiuontæj,
 Sty qarudžyn, xærzifong.
 Xæxtæm dær mæguyræj nal tærsæm
 Cæj ma, cæj, arfæ syn rakænæm;
 Kulačty 'væg sæm ma 'ruadzæm,
 Aftæmæj qældzægæj bajræzæm!

S. F.

IRON SOVETON LITERATURÆ

Cytdžyn Oktjabry socialiston revoljuci ssæríbar kodta fællojgænæg dyllæty æma syn radta æbpæt fadæltæ sæ sfældystadon tyxtæ ravidsynæn cardy aly khabætz. Ucy bartæ læværd ærcydyst fællojgænæg adæmæn literaturæj dær, cy styr sfældystadon tyxtæ jæm is, uydon ravidsynæn. Fælae ievoljucij znæglæ ne'ræværtðot sa xotyxlae bynton, uydon aly madzældtæj dær arxajdtoi soveton xicauady nyxmæ. Aftæ soveton literaturæj dær kodtoj sæ marg xæssæg kontrevolucion kuyst. Kontrrevolucion burzuazij klassy bazzajægkægtæ (Dzaguyrt Guybady, Bekoy-fyrt, Baraqy-fyrt æmæ ændærtæ) ærbambyrd sty 1920-22 æm azty sexi tærtal zurnal „Malusædž“ aly fars æmæ zærdiagæj arxajdtoi sæ kontrrevolucion zondaxast adæmyl axæliu kænyndl. Sæ sjærag qudyd uyd, Irystony soveton Uæræsejæ fæxicæn, Oktjabry revoljucij nyxnæ lox kanyn. Fælae ucy kontrrevolucion sajkæjan fag nyxkhuyrd radta kommuniston parti, rægom syn kodta se'cæg cæsgom.

Ucy ræstædzy kusæg klass æmæ jæ razzagdær otrjad kommuniston partijy razmæ leuuydis axsdziag larsta: literaturæj rast fændagyl sarazyn. Sarazyn quydys axæm organizaci fysdzytæn, kæcy quämæ kusæg klass æmæ fællojgændzytæj racæugæ fæltæræj qomyl kodtaid soveton literaturæj kadyrtæ, zærond fysdzytæ qom, lady kuysty færçy zdæxtaij soveton platformæmæ æmæ znægty tæfagæj qaqqædaiid soveton proletaron literaturæ. Æmæ axæm organizaci aræzt ærcyd. Uyj uydis RAPP (Uæræsejæ proletaron fysdzytæ associaci). Ucy quydtagæj fæpjæda kænyndl arxajdt j „Malusædž“ khord. Nodžy uæmdæ sæ rænqytæ fætyxdzyndær sty ucy xuyz yæmæ sæxicæn bacædtæ kodtoj „nog kadyrtæ“ ældærtæ

æmæ qæzdgupty cotæj, (æcæg fællojgændzytæj æxsænæj se'ksænnæ irvæztysty stæmtæ). Bandæjy khordyl baftydis ursgvardion, burzuazon nationalist Khosirati Særmæt, badilatæj racæugæ, ældary fyrt, urs gvardion bandit—Bolajy-fyrt (Quybadty Aguy-beçyr). Æfrajy galju farsy cæræg fællojgændzytæn birsa sæ tug či fechyrdta, ucy styr qæzdgy Færiaty Soltiy fyrt Khosta, Dzesty Kuydzæg æmæ ændærtæ. Ærmæst sæ „kadyrtæ“ kæcaj istoj, uymæj dær bæræg u, kæj fars, xæcydysty „Ziuy“ aly fars či ærbambyrd æmæ jæxi. Cægat Irystony proletaron fysdzytæ associaci či xuydta rajdajeny, uj. Fælae ucy ræstægman literaturæmæ cæwyn bajdydta, nog cyxcyräg, kusdzytæ æmæ fællijgænæg dyllæty æxsænæj či racyd æmæ jæ æbpæt sfældystadon tyx dær uydony darddæry ræztæn či læværtæ, ucy fæltæræj. Qamberdiyat My-sosty qælæs fequysydis tyxdžnæj. Uyj nyzarydis særíbar fællojgændzytæ cyl. „Ziuy“ bandæ bambærsta, ucy ærgyon læpujy styr lyx æmæ jæ aly fædfælivæntæj jæxi fændagyl azdaxynl kusyn bajdydta, fælae uj uydis, soveton duðzy či sqomyl, fæskomcdælis kej sqomyl kodta ucy ærgyon fyssæg æmæ cydis jæ ravzerst fændagyl, soveton platformæjyl, jæ cybyr, fælae dissadzæ sfældystaon cardy dærhy. Uyj xæd fædyl literaturæma tyxdzyndæræj cæwyn bajdydta nog cyxcyräg kusdzytæ æmæ fællijgænæg zæxkusdzytæ cotæj soveton uaværtæ či syræzyd æmæ soveton znd axastyl či qomyl kodta, uydonæj. Literaturæj fæzyndysty: Bocity Barony, Epixity Tætæriy, Mamsyraty Dæbejy, Qajtyqtæ Geory æmæ ændærtæ nænitæ. „Ziuy“ bandæjen tyng æxsyzgon næ uydis ucy xabar, uymæn æmæ bambærsta, ucy nog fæltær syn tæssag kæj u, uj. Uældaj tæs-

sagðær ta uymæj uydís uycy ærygon fæltær. Þær æmæ sækicæn razamonægæn „Ziuy“ bandæjv na ravzærstoj, fæltæ axuyr kodtoj iron fællojgændztyt uarzon adæmon poet Xetægkatty Khostajv tradicityl, uujj styr dæsnydzinadyl. Tox cydis associacijæn jæxi midæg dyuu khordy æxsæn, kontrevolusion kontrabandæ xæssæg khord æmæ nog, soveton fysdzyty fæltæry æxsæn. Kontrevolusion sajkæ jæ toxy pajda kænyn bajdydtæ aly xuyzon madzæltæj dær, aly ran dærfætlivæn kængæjæ arxajdta nog, soveton literaturæj ræzt nykhkhuylamy kænnyyl.

Aftæmæj nog fæltær, Khostajv tradicityl axuyr kængæjæ, jæ nog poeziyy tox kænyn bajdydta dudžy styi idejæty, xuyda razmæ, Khosta keddær særribarmæ cy ssæst fællojgændztytan sitidis, wydonmæ nyr særribary dudžy darddræ, socialiston amonddzyn cardmæ. Uycy ræstæg nodžy fætyxdzyndzær sty soveton fysdzyty rængytæ: Plity Gris, Ardasenty Xadzybatyr, Qazybegty Qazibegtæ mæmæ ændærtæ. Uycy ræstæg zæronnd fysdzytæ (Kocojty Arsen, Niger, æmæ innætæ) se sflædstadon xizyn rajdydtoj soveton xicauady platformmæ, kæd soveton literaturæj qaqqænyyl karz toxy næma bacydyst, kæd ma sæm dyzærdyzdinædætæ uydís æmæ lu fæcudytjoj xatæj-xatt sæ zæronnd qydytæm, uæddær.

Uycy ræstædzy burzuazon nacionalistæ soveton literaturæj ræzyny nyxmæ rajdydtoj toxy arxajdæn ændær xuyzon kontrevolusion metodtæj: ne'rgom kodtoj ærygon fysdzytæn sæ qæntæ, fæltæ cæmæj uycy læmæ dzinædætæ tyxdiyndær kænoj, stæj sæ politikon khærcqusdætæ fækhñymyx ua, uuyl arxajditoj æmæ aftæmæj iron soveton literaturæj ræzt uyrædtoj.

Afæmy znag Færnion æryncadis Xussar Irlystony, uym aræzla khord jæxi xuzvættæj (Bolajy-syrt æmæ ændærtæ) æmæ tox kænyn bajdyd tarygon fæltæry nyxmæ. Uycy khord arxajdta ærygonfæltæryl chyf kalæn kænnyyl. Nodžy sæ sæjragdær cæmæj zylýn kodta, uujj ta uydís, Khostajv tæfag sæm kæj xæddær kodta, uujj tyxxæj.

1932 aly næ partijj CK raxasta uynaffæ literaturon organæzacyt racarazyny æmæ soveton platformmæj lœuwæg fysdzytæj iu „soveton fysdzyty cædis“ sarazyny tyxxæj.

Uycy ræstægmæ fag tyxdzyn uydís soveton literaturæ. Fæzyndysty iron literatu-

ræjy dær zyngæ fystytæ: Gædiaty Comaqy „Fydelty namys“ (povest), Bocity Barony, Qamberdiaty Mysosty, Mamsyraty Dæbejy, Ardasenty Xadzybatyr, Plity Grisy, Qajtyqly Geory æmæ innæty ændzævgæty æmbyrdgændtæ. Ærmæst acy ran uujj basibpæn qæuy, æmæ uycy ærygon fysdzyty çinguytæn arhgænæg uydís Dzaguyrty Guybady, kuyd ma zahtam, aftæ syn fæysta znaggad razdyrdtæ æmæ uymæj dzævgar jæn ærkasta iron soveton literaturæj ræzæn. Uycy ræstægmæ Niger nyfysta jæ æmdzævgæ „Xidyl“ æmæ ravidysta, kæd ma jæm xicæn dyzærdyzdinædætæ uydís, uæddær bynduronæj kæj raxyzt jæ naræg „xidæj“ uæræx, soveton zæxxmæ. Kocojty Arsen nyfysta caldær radzyrdy („Dekret“, „Xanifæjy mælat“ æmæ ændærtæ) æmædzy jæxi kuyd rabærg kodta, aftæmæj kæronmæ bauuændy soveton æxsænadyl, bauarrata jæ æmæ jæ ræzynæi radta jæ darddræry sflædstadon tyx.

Aftæmæj Irlystony fysdzytæj bynduron xaj cædtæ uydís Partijj C_K-y uynaffæj fæzyndmæ soveton fysdzyty cædisy siu uævynmæ. Fæltæ, razæj kuyd zahtam, aftæmæj soveton fys zyty cædis sarazyny quydtægæ dær ta baxædæz adæmæ znægæly khux, kæcytæ biræ znaggad kodtoj næ soveton literaturæj, calynmæ pyrxgond ærcydysty, uædy ong. Fæltæ acy quydtægæj aftæ zæhæn næj æmæ darddræ dær adæmæ znægtæ sæ xalæn kuyst næ kændzysty literaturon fronty, uymæ gæsgæ quämæ fæbærzondær kænæm bolsevikon khærcqusdætæd adæmæ znægtimæ æna-uærdon toxny.

Kæd ærygon sty soveton iron fysdzytæ, uæddær sæm is biræ æntystytæ sæ kustysty cætdyz Oktjabryy revolusioni 20 azy bonmæ. Se sflædstadon temæ socializmyl toxy du gæj isgæjæ æmæ socializmyl toxy æxxus-gængæjæ iron soveton fysdzytæ ærværdetoj ænæ fæcudgæ fidar byndur soveton literaturæj. Bocity Baronæn racyd styr roman „Sast ræxys“ (fyddzag xaj), kæcy ran æcægæj ævdisy, revolucijy razma me-guyr adæmæ cotæn axuyrmæ fændægtæj kuyd æxgæd uydyst, kuyd tuxi, fydbæltæj agyurdtoj axuyry fændægtæ æmæ syn uycy fændægtæ kuyd bajgom kodta Oktjabryy revolucij. Baronæn ma racydis uycy činygæj uældaj æmdzævgæty caldær æmbyrdgondy. Kolxozon amonddzyn cardyl,

socialiston kuystuættyl, qældzægdzinadyl, adæmy uarzon fætæg Stalinyl sty jæ fystrytae Baronæn. Æbpæt adæm dær zarync Barony zardzytae „Kolxozon čygzæn“, „Ændon æfsad“ æmæ „ændærtæ. Okljabyry 20 azy nomyl nyffysta styr kadæg.

Kocojty Arsen' nyffysta iu khord radzyrdææmaæ æmdzævgætæ. Dinyil kusdzyty, kapitalizmæj bazzajægkætgy cæsgom ravid-syn æmæ udony tytag bynton fesafymnæ aræzt u Arseny fæstag atzy sfældystad. Niger radta soveton literaturæjan „Gyddzi“-jy xuyzæn styr kædæg, jæ xuyzmæ æmæ quydymæ kæsgæjæ dær, kæcy ran aiv nyvty arf ravidlyin bafæræzta sylgojmædžy zyn æmæ ssæst card revoljucijy razmæ æmæ sylgojmædžy særiba amonddzyn card soveton ræstdædžy. Idtag aiv nyvty æmæ arf quydtyæj Niger ravidysta soveton adæmy slyr qyq jæ xuyzdær qæbultæj iuy, Sergio Ordžonikidzej amardy fædyl. Arf baqardta Nigery zærdæmæ Ispaniy adæmy qæbatyr tox sæ særibardzinadyl fašiston syrdty nyxmæ æmæ syl nyffysta styr æmdzævgæ „Končitæ Malo“. Epixty Tætæri nyffysta roman æmdzævgatgy „Slesær Mixal“, zaħgæ, kacy ran ævdisy Mixaly xuyzy lirystony kusæg klassy sty tox socialiston cardaræt-ty; nyffysta povest „Uylænty“ æmæ styr kadæg „Dyuua zærdæjy“, kacy ran ævdisy soveton fæsivædy card. Mamsyraty Dæbejæn racyd radzyrdty æmbyrqdong „Cardy khæpxæntyl“. Khord radzyrdæ, æmdzævgætæ æma kaddzytæ nyffysta svællætæn. Kolxozon aræztadyl toxysty ærmægæj Okljabyry revoljucijy 20 azy bonyl nyffysta roman „Uæzzau operaci“.

Styr æntystytæ is se sfældystadon kuysty Plity Gris, Qazbegti Qazbeg, Xozity Jakov, Isakov A., Dzanajty Serge, Ardasenty Xadzybatyr æmæ innætæm dær.

Uydony fædyl literaturæmæ cæuy nog, tyxdzyn æmæ nyfædžyn fæltær, rajdajæg fysdžytæ. Myrlazly Baris, Kuydzægty Volođja, Cægæraty Maksim, Ælbegaty Mæxæmat æmæ ændærtæ sty, lyssædžy qaru sæm kæj is, ujy ravidyn či bafæræzta nyrong æmæ rajsomy bon iron soveton literaturæly rænqytæm bacæuymæ jæxi či cædtæ kæny, uydon.

Fælæ zæhyn qæuy ærgom, socialiston dug iron soveton fysdžytæ razmæ cy domæntæ æværy, uydonaen agkag dzuabp radtyn kæj næma bafæræzloj, nyrong cy bakodtoj, uymæj sæ ænæ kæron tîræ syl-dær bakænyn kæj qæuy nyrma. Quamæ iron soveton fysdžytæ sæ tyxtæ sarazoj du-džy æbpæt domæntæn dær dzuabp rad-tynmæ. Sæjragdær cæstængas azdaxyn qæuy pjesetæ fyssynmæ, dramaturgty sekciy kuyst fætyxdzyn dær kænynmæ, uymæn æmæ næj pjesæta iron teatræn dær æmæ klub-tæn dær, uældaj dær fællojgændžyty soci-lizmyl qæbatyr tox či ævdisa, axæmtæ. Zærdiagæj cæstængas azdaxyn qæuy svællætty literaturæmæ dær, ujy tyxxæj æmæ uycy quydtag dærabony on is tyng ævæzær uaværy. Æmæ uældaj tyngdær cæstængas azdaxyn qæuy adæmon zaræggændžytæn, kadæggændžytæn razamyn radtyn quydtagmæ. Afon u æbpyn fæstag adæmon sfældystadyl kusæg tyxtæ fysdžytæ aly fars ærbambyrd kænynæn æmæ uycy bîrætyæn uæræx sfældystadon fændag radtynæn. Tox quamæ cæua ænæbancijgæjæ nodžy xærz-qæddær, arfdær quydýdžyn, socializmy styr dudžy agkag styr literaturæjyl, æmæ uycy literaturæ znaggady zond xæsðyty tæfa-gæj bynton syhdæg cæmæj ua, uuyl.

MAMSÝRATY DÆBE

SOVETON CYKOLA

Čysyl, čizi mæshy dony byl æryncadis Cykola. Ærdzy levar Æræfy donæj dær sag banazyny fadat næ uydis acy qæuaen, jæ mæguyr fællojgænæg adæmæn. Dard, kæmdær uadis Æræfy ænæ iz, sataeg, ræs-sug don. Urydygæj, don lasyn kodtoj se 'xuxrystyan qæzdgytæ. Fælæ mæguyr, fællojgænæg adæm, bon chæxkænyn bajdydta, zæhgæ, uæd istoj don, čysyl, čizy, smaggænag mæskhæj, kodtoj jæ thæpændzytæ æmæ ængælmæ kastysty kuy ærræsug ua, uædmæ. Cardysty qæuy adæm dard ælsæn fætdagæj æmæ gorædæj. Mæguyr lægæn qæuej ralsty, gorædmæ balcy cæwyn uydis styr baly, uymæn æmæ jæ quydis listægæj Cykolajæ Elxotmæ cæwyn, uymæksævy poezdinæ, ænæ xusygæjæ ænqælmæ kæsyn, stæj iu ujy fæstæ fælladæj sæfætdis gorædmæ.

Talyng cardæj, ænæ ruxsy chyrlt uygæjæ ca'dysty acy qæuy fællojgænæg adæm sædægaj atza. Mæguyr adæmy buary chulbertau auyhdæj læwudysty qæuy qæzdgytæ, paddaxy činovniktæ, mollotæ æmæ biræ ændær axæm evvong korte.

1917 azy Oktjabryr styr revoljuci ærijef-ta qæuy axæm xuzyi: Qæuy midreg je khuz æværyn, čysyl kæsyn æmæ fyssyn či zydtæ, axæm adæjmægtæ uydis ædebbæt dyuuadæs adæjmædæz. Uycy dyuuadæs adæjmædæz uydysty qæzdgytæ cot, jæ mul-čy fercy axuyrmæ acæwyny fadat kæmæn uydis, axæntæ. Fællojgænæg adæmæj iuæ-dzy syvællon dær næ cydis axuyrmæ. Qæ-uy qæzdgytæ iumæ bauynaffæ kodtoj sæ syvællættæn axuyr fændæg samal kænyn. Uydon balxældøj Cority Sæbliljæ iu ahuyrst dyuuæ axuyrgænædzy æmæ sæ cot, 35—40 læbpuij bærc axuyr kodtoj uycy skholajy. Næ uyd uyrædmæ mæguyr fællojgænædzy

fytæ basauæn. Uycy ræstædzy qæuy uy-dis cybpar mæzdzytæ æmæ dynuæ æmæ ssædz mollojy. Aly mæzdzytæ dær uydis medresi (pysylmon dinyl axuyrgænæn slhola). Zonyndzinadmar tyrnæg, axuyr uarzag fællojgænædzytæ fæsivæd cydysty medresi tæm, opium dymægau tar kodta sæ zond æmæ syn dyny marg fynæj kodta sæ biræ zond, qaru, kodta sæ qæzdgytænænæ fæstæmæ dzurgæ cahartæ. Uycy fæsi-væd, medresimæ či uyd, uydon nymæc uydis 200 bærc æmæ iu xattæj xatt sxæd-dæz 500 adæjmagmæ. Dinyl axuyrdzinad tyngdær ærcaxsta sylgojmægtæ. Uydonæ æhdaumæ gæsægæ næ uydis læbputimæ med-resmæ cæuæn. Fælæ cydysty axuyr kænyn-mæ mollotæn sæ xædzærdætæm. Biræ čizi mitæ fækodtoj uycy „uælarvon minæværtæ“—mollotæ sæ axuyrgænæg čydzlytæ. Cykolajæ læg uyn biræ xabærtæ rakæn-dæn, mollotæ fællojgænædzytæ čydzlytæn kuyd cybel kodtoj, kæm tyxæj, kæm tæfælmæn nyxasæj kuyd sajdtoj uydony æmæ sæ kuyd ægæd kodtoj, uydætty tyxxæj.

Næ uyd qæuy klubtae, kæsændættæ. Uældaj æværdær uydis ænænizady quydtæ. Næ uyd qæuy iunæg feldser dær æmæ tyxsty saxat adæm dzyrdtoj dæsnytæn æmæ mollotæm.

Fælæ styr Oktjabron revoljuci kæron skodta Cykolajy fællojgænædzytæ uycy ca-hajradzy cardæn æmæ syn fændæg bajgom kodta særibar, ruxs amonddzyn cardmæ. Ssædz azy xærz cybyr ræstæg sty. Fælæ styr Oktjabron revoljuci fæstæ či racyd, uycy ssædz azy dærhy bynton dær jæ xuy-avita Cykola.

Jæ koj dær ferox is kæddæry čizy smaggænag donæn. Soveton zicauad jæ arf komæj szixyn kodta Æræfy dony æmæ dzy dævgar khabaz rauahta Cykolajy fæ-

ſlojgænæg adæmæn. Nyrlæzkæ uajync ja uyncty adægty Æræly dony khabæztlæ qældzæg sær-sær kængæjæ. Fælæ armæst uuyl næ uadzync Æræly dony Soveton adæm. Quamæ syn syhdæg æmæ xærzad domimæ radla leninon ruxs dær. Æmæ nyrlægkæ aræzl cæuy elektron stancæ Æræly donly. Stancæ quamæ nyrruxs kæna Cykolajy fællojgændzytæ xædzærtæ æmæ æxsæny xædzærtæ 1937 azy kærmæ, kænæ ta æbpyn fæstag 1938 azy rajdajæny.

Qæuy is styr rynčydon. Aræzt cæuy aræn xædzar. 1933 azy æmæ 1935 azy aræzt ærcydysty styr kæsændæltæ. Nyrlægkæ mæzdzyltæ iuy raz aræzt cæuy styr dzurgæ kinoteatr.

Sæ koj mynæg kæny adæmy zond tar-gæng medrestan. Cæugæ s.e.m. kæd nîli ual kæny, aftæmæj xældzægtæj lævuync mæzdzyttæ, kæd adæmy cæsty nal axadync mollotæ, uæddær sæ xalæn kuyst næ ua-dync, arkajjyc adæmy sajynyl.

Cykolajy qæuy is nyrlægkæ cybpar skholajy. Styr æmæ rajdzast u astæugkag skholajy dyuuva uældzygon ahuyst. Uym is styr klub, kæsændon æmæ činygdon, sær-magond dzy axuyr kænynæn cy 19 khlasys is uydonæj uældaj. Skholajæn jæxi midæg is axuyrgændzytæ, fatertæ æmæ æmdzærtæntæ. Rajsonjæ radžy kuy kæsaj, uæd acy ranmæ styr dzyguyrtæj qældzæg, cingængæ cæuync ærgyon fæsivæd axuyr kænynmæ æd partfelta. Acy skholajy axuyr kænynædæbæpt 1158 skholadzauy. Uydonæj 517 adæjmædzy styr sylgojmætgæ. Radžy ræstædzy ruksmæ rakæsan kæmæn næ uydis, in-damhæ bazony styr fyrd rakændl kæmæn nymadtoj, uycy cykolajy sylgojmægkæ nyr æmguybæj cæuync axuyr kænynmæ, særbar, uældzygon chiutau tæxync styr zonyndzinadmæ, ruksmæ. Acy skholajy ku-sync 37 axuyrgænædzy.

Astæugkag skholajæ uældaj ma qæuy is ærtæ skholajy. Uydonæj fyddzadzy axuyr kæny 6 axuyrgænægmæ 106 læbpuyj æmæ 107 čydzdy. Dykgag skholajy 8 axuyrgænægmæ axuyr kæny 138 læbpuyj æmæ 117 čydzdy, ærtigkag skholajy 10 axuyrgænæ-

mæ axuyr kæny 170 læbpuyj æmæ 197 čydzdy.

Aftæmæj Cykolajy 1917 azy cy 40 skholadzauy æmæ 2 a. uwyrgænædzy uydis, uydony bæsty dzy nyrlægkæ is 1973 skholadzauy æmæ 61 axuyrgænædzy, oma qæuy cærdzætænse rtyddzag xaj axuyr kæny skholajy. Altæmæj ssedz azmæ skholadzauy nymæc fæcis 44 xatty sylde, axuyrgændzytæ nymæc ta 30 azy. Uymæj dær uýj baßipjajn qæuy æmæ 1917 azy skholadzauy æxsæn kæj næ uydis fællojgændzytæ cotæj iunæg dær, stæj dzy æbpyndær kæj næ uyd sylgojmægkæ axuyrgænænag, nyr ia uuyldæj kæj sty fællojgændzytæ cotæj se'mbis sylg jnægtæ kæj sty, uýj.

Styr Oktjabry socialiston revoljucijy ahomma iunæg axuyrgond læg dær kænaj næ racyd, axuyr fædættæ syn kuyd næ uydis, uymæ gæsgæ, uycy cykolajy fællojgændzytæ cotæj soveton dudžy racyd 12 inzenery, 1 professor, 1 axuyradon kusæg, 6 medicinon kusædzy (uydonæj 4 sty sylgojmægtæ), 6 uældær axuyrdzinad kæmæ is, axæm axuyrgændzytæ, 20 astæugkag axuyrdzinad kæmæ is, axæm axuyrgændzytæ, 8 texničy, 17 buxgaltery, 34 soveton æmæ partion kusædzy. Aly xuyzon ændær specialnostyl dzy uældær skholatæ kast ci laes, uydon sty 12 adæjmædzy.

Uydonæj uældaj, qæuy fæsivædæj nyrlægkæ uældær skholatæ axuyr kænynæc 22 adæjmædzy. Særmagond skholatæ, rafbæky æmæ ændær rætty ci axuyr kæny, uydæ sty tyng bïræ. Qæugen jæxi midæg cy 6407 adæjmædzy is, uydonæj ma ænaxuyrgond sty ærmæst 155 adæjmædzy.

Bïræ fædættæ aræzt ærcyd Cykolajy fællojgændzytæ syvællættæj amonddzyn, fidar fæltær sqomyl kænynæn. Qæuy midæg is syvællættæj rævdauændon xædzærtæ cybpar. Biræ syvællondzyntæj paddzaxtæ æpxuys nysangond æmar læværd kæmæn ærcyd, uydæ sty 71 adæjmædzy. Uydonæj iu rajsla 5000 somy, innætæ ta dygaj min. somta. Syært Cykolajy qæu, altæ styr Oktjabry revoljucijy færcy ssi særbar, amonddzyn, qældzæg, qæzdyg æmæ kulturon kolxozon qæu Cykola.

BOCITY BARON**OKTJABRY CIN**

Fælgæs, poet, fælgæs næ cardyl,
 Dæ fælgæsæn u ruxs—uæræx!
 Fælgæs, poet, fælgæs nyr dardyl,
 U amonddzyn dæ card, dæ zæxx!
 Dæ fændyraen tyxdzyn jæ qælæs,
 Ysudaz, mæ xur, dæ ciny 'skal.
 U biræ nyr næ cardy færæz,
 Næ zærdæ—ruxs, næ zærdæ—qall!
 Nyzzar, poet, nyzzar næ bartyl,—
 Dæ bæstau amonddzyn kæmi?—
 Cæmaj dæ zærdžy chæx artyl
 Fyd yznag basudza jæxi!
 Cæmaj dæ zærdžy zælangæj
 Zyna næ aræstad, næ kuyst,
 Æma jæ qarm, fælmæn zældagæj
 Oj toxý zærdæta fælyst.
 Oktjabr radta maxæn amond,
 Oktjabr radta maxæn cin.
 Næ bæsty adæmtæ nyr abon,
 Sæxydæg nog zæxxæn—æsfin!
 Ængom æfsmærtau xælaræj,
 Ærgomaj arazync sæ card,—
 He uymæn quysy qældæg cærdæj
 Fæjlauæ amonddzyni zard.
 Uyj Lenin—Stalinu ruadžy
 Ystyr Oktjabr syræzt, zon,
 Soveton adæmtæ nyr kaddžyn,
 Cærync særibaræj ængom!
 Soveton qal zærdæ Cædisy,
 Æfsmært—binontimæ lr,

Uælaxizy khæpxæntæm xizy,
 U cardæfsis, kuyd dzag æfsir!
 Næ zavodtæ ræsuhdæj zarync,
 Sæ zardmæ raxuydtoj mæn dær
 Mæ zærdžy sæ cinad arync,
 Sæ cinæj xajdzyn dæn æz dær!
 Næ bydyrtæj mæ qustyl uajy
 Tyxdzyn kombaity qælæs!
 Sæ bakuystmæ mæ zærdæ rajy,
 Po-t, sæ cinadyl fælgæs!
 Staxanovon dombaj fæltærtæ
 Æsqomyl kodta nyr mæ dug.
 Qæsdarægej syrx zyng cæxærtæ
 Cæhyd staxanovon dzæbug.
 Ændon turbintæj ruxs ærttivy,—
 Gigant-zavodtæ zilyne tyng.
 Fæltær fæltæry qældæg ivy.
 Fyrinæj zærdæ cinæj—zyng!
 Æz baftyton mæ zærag bontyl,
 Cæmaj staxanovon fæltær
 Næ fætæg Stalinu fændonyl
 Læua ja kuysty sær qæbær.
 Cæmaj jæ rænqy nog milljontæ
 Ærlæuuoj nodzydær tyxdzyn.
 Cæmaj Sovetty 'ngom binontæ
 Oj tyngdær amonddzyn—cytdzyn!
 Cæmaj bærzonddæræj sæ zærag,
 Æbpæt bæstyl næra færnæj.
 Cæmaj syrkæfsædtion syrx baræg,
 Ræsuhdær bazara qærej;

BÆXDZYN ÆFSADY ZARÆG

Tæxgæ, mæ bæx, tæxgæ bydyrty,
 Qæbær xoræj kuy dæ æfsæst,
 Xæsgæ fælloigænædžy fyrtý,
 Kuyd na xæca dæ gæbpyl cæst!

Max iumæ bauarztam næ barty,
 Æz dæn dæ baræg, dy - mæ bæx.
 Max qaqqænæm særibar cardy,
 Næ card, næ kuyst, næ cin, næ zæxx.

Dæu xoræj dardzynæn æfsæstæj,
 Fæstædær makuy fod dæ uad,
 Mæ rajguyræn særibar zæxxæj
 Næmyg ærvitdzæn dyn mæ mad.

Æz rajguyrdæn mæ syd, mæ madæn,
 Kuyd bæzzon nog dudžy fyrtæn.
 Kuy baqæua,—mæ bæsty kadæn,
 Uæd radtrizynæn mæ sær lygæn.

Mæ bæxvændag mæ kardy 'lvæstæj
Mæjdary dær uydæm irdgond.
Jæ ferdtyvdæm yznadžy cæstæj
Lædærsdzæn uadultyl chæx don.

Mysty khaxvædy jas næ zæxxyl,
Kuy qava akænyn yznag,
Uæd uij jæxi bæsty khædzæyl,
Nykændzystæm bynton kuyñag!

Nyzzar, poet, nyzzar næ bæstlyl,
Dæ aly fars læmbynæg fen,—
Næ dug ændon bazyr cærgæstyl
Kuyd xæssy nog xury cyren!
Ærlæu Cægaty ajnæg ixtyl,
Qyst uady tymyhtyl nyzzar!
Cæmæj sænt—sau fæskhaudžyn mihtyl

Byntondær sæveræm næ bar.
Cæmæj dæ zarædžy jædærmæ,
Ærdz adara bynton jæ quæ,
Æmæ dæ fændyræn jæ qætmæ,
Dæ nom ærymysa ænus!
Cæmæj dæ zardžyly zyr-zymæ
Tymyhtæn bamyr ua sæ uæst,
Æmæ dæ qal nærtom fændyræm—
Æbpæt dzyllætæn ua sæ kast.
Nyzzar, cæmæj næ qal tæzdžytæ
Sæ fændyrtæ cæhdoj dæ zard.
Nyzzar, cæmæj dombaj tæzdžytæ,
Xædtædžyly tæxoj iu dard,
O, dard, bærzond æmæ uæræxyl
Næ cin sæ bazyrtæ-xæssoj,
Æmæ næ rajguyræn,—næ zæxxyl
Qæbatyr zardžytæ næroj:

TÆXDŽYTÝ ZARÆG

Max tæxæm alkæm bærzændty,
Xuræn jæ aly fars—max,
Akodtam arvy fætænty
Cægaty poljusyl xaxx.

Axæss mæ, axæss, xædtæxæg!
Arv u dæ taxtæn uæræs.
Cardæj æfsæst dæn mæxædæg,
Xædtæxæg fidar—khædzæx!

Razmæ, mæ xædtæxæg, razmæ!
Zaræg dæ bazyrtly xæss!
Max xæssæm fidæny azmæ
Nog bæsty ciny qælæs!

Max bæsty xuzæn qæbatyr
Dunetyl nikuy uyd, næj!
Arvy uæræxy Oktjabry
Baxudy maxmæ færnæj.

Ærdzy guymiry tymyhtæn
Maxæn cy kændzæn sæ qyst?!

Xury ævidygæj tyxtæn
Razmæ u.nemæ sæ bærst!

Nyzzar, poet, nyzzar næ kuystyl,
Fælloj kænyn nyr kad u, kad!
Kæddærau nyr dæ mad æxxuryrsty
Ældary kuystej næu fællad.
Jæ cæstytaej nyr xudy sthaly,
Cyndzdon čyzgau ræsuhd—jæ cydil
Sæuuon xurau tæmæntæ kaly

Jæ cæstængas, u nyr—rævdyd!
Jæ sabitæn ræsuhd sæ qazæn,
Ræsuhdær qazymæ—sæ fæz!
U qazy pux fælmæn sæ bazæn,
Kuyd næ xæssoj, kuyd næ, nyr ræz?!

Nana dær sæm qældzægæj xudy,—
Sæ axuyrad u nyr lævar!
Nyr radžyau Nana „tæxudy“,
Næ kæny cardagur, æmbar!
Rævdyd ysty jæ čyžg, ja fy. llæ,
Ræsuhdæj sæ, uij fedta nyr!
Jæ aly fars fætæn bydrytæ
Cæhdynæ sæ qæbysy fændy.
—Nana, mæ mad, dy zon, æz ci dæn,—
Fæzæhy madæn abon fyrt!
—Æz dæn, Gycçi, nog cardy fidæv,—
Mænæn zyngæj guyrd u mæ dzyr!

Yznag dær ej quamæ zona,
Æz yn jæ cæstyty cæxær,
Nykgaldzynæn dæuæj tyx tonæ,
Kuy qava, iskuycej nyr dær!
Kæsna, Nana, næ dudužy xotæn,
Čyžgæj, læbpujæ iumæ am
Cytdžyn Oktjabry syrx bontæn
Dædtync nyjjarædžy salam“.

Nanajæn cín fætony riuy,
Nanajyl ual fæu dæ dzyr!
Ujy ci zary, cymæ ujy ci u?—
Ujy u Nanajyl qal buçlyrt!

Æryvær ma dæ quæ jæ zardyl,
Jæ zardžytaej tævd u dæ rus.
Ujy zary nog sabity bartyl,
Fælæu, læmbynægæj jæm quæ!—

STALIN U NÆ FYD

Max nanajy xurtæn
Stalin u næ fyd.
Sau særtæ 'mæ burtæn
Uyj radta rævdýd!

Baiu kodtam mintæj
Nogdzautæ—næ zard.
Bajdzag bæstæ cintæj,
Cinæj bajdzag card.

Stalin u næ fætæg,
Stalin u næ xur.
Uyj amyndæj fæzzæg
Rædty biræ xor.

Rædta nyn yskhola,—
Axuyrad læva!
Dy, Nanajy khona,
Tyngdæræj nyzzar!

Uadz æmæ næ zaræg,
Fequisa yznag,—
Max ystæn jæ maræg,
Max ystæn jæ marg.

Zaræm, uædæ, zaræm
Nogdzautæ ængom.
Acy zardæj aræm,
Stalinæn jæ nom!

Fælgæs, poet, fælgæs bydyrtly,
Cæmæj ma dæ uædæ poet,
Kæd dyn dæ zardzytæj dæ cyrtyl
Dæ dug næ nyffysdzæn kuptel?!

Kæd dy dæ zarægen næ zony
Ærbajsyn nog dugæj qælæs,
Uæd ma dæxi poet kuyd xonyx,
Kavkazy xæxtæm ma yksæ,
Uyj ualæ kolkozy qæjtartæ
Dæ zardæj skystysty uældær.
Qæbzædzy sær chæx chubpyl, uærtæ,
Syry tryrsa kæny pær-pær!
Uyj dalæ Elbrusy xæd særmae,
Æfsymær adæmtæ—Kæsæg,
Æsxystysty sænt uady qærmæ,
Qarudyzæj, kæsma, zymæg!

Khæræugomyl kænnod zymægon
Kæd axzyti bæx-bal nyrau?
Uyj lr, cæcæn, dombjæ mæqælen,
Sædtync chæx chitity øhdau!
Næ adæmæn cy sty tmyhyte?!

Næ adæmæn cy kændæn uad?!

Ævidyjæ næ zond, næ tyxtæ,—
Næ avdænontæ dær æfsad!

Kæd racæna yznag næ nyxmæ,
Uæd max je zæxxyl duryl—dur

Kændzystæm pyrx, cæmæj jæ khuxmæ
Uyj ma isa xæcængarz mur!

Cæjnæ fæltau he uæd khælætmæ,
Fæstag tox, æz radton sær,—
Fyd yznagmæ fæltau færtæmæ

Mæxi kuy ryværon—xuyzdær!

Uyngæ uynyn, he zongæ zony,
Jæ særyl ti kæny khælæt?!

Æz axæmtæn sæximæ konyx
Mæxi khuxæj ævxærd—mælæt!

Æssædz azy kæmæ is bartæ,
Kæj kæny nog amond qæbys,
Kæj rakoda Oktjabry cardmæ,—

Uyj bazydta næ tox, næ byrs!

Uyj nikuy radtdæni yznagmæ
Cærdudæj nog xæsty jæ bar,—
Uyj Lenin—Staliny quydtægmæ

Kuyd æruadzeæn næ zæxxyl 'ldar?

Cæjnæ fæltau mæ sont væragæn
Æz fenon fatqulyl khælæt,

Fæltau jæxi zæxxyl yznagæn
Jæ riuy banyxsdæn mæ fat!

Æz Vorosilov fæsítæj

Cæudzynæn, cingængæ, xæstmæ!

Oktjabry næmguyt 'xsidæj

Zyngæj mæ zærdæ u qæstæ!

Ændon u, zon, qæzdyg mæ bæstæ,
Qæzdyg jæ xox, tyxdyn jæ don!

Fætæn, uæræx—jæ rajdzast fætæ,
Jæ adæm—qal, ræsuhd—sæ bon!

Max ræzæm nog zæxxyl væræxyl,—
Næ zæxxyl aræntæm næ kast!

Nynnæry zaræg uarzon zæxxyl,
Uyj u Oktjabryæn jæ qazl!

MÆ ZÆXXI

Mæ zærdæ dæ, mæ uarzon zæxx,
Dæuæj kuy dæn rævdýd.
Dæ cinæj zary qal khædzæx,—
Mæ xo, mæ mad, mæ fydl

Æbpæt cintæn dæ xulyf y is,—
Sæ rajdajæn, sæ sær!
Æbpæt amond dæ guylf y is,—
Næ xurkæssæg fæltær!

Uæræx ysty dæ khabætzæ,
 Ænæ kæron—dæ as.
 Dæ xox, dæ qæd, dæ qal fæztæ,
 Lægau, kænyng nyxas.
 Æz uældæfy kuy bazaryn
 Mæ uarzon zæxxyn cin,—
 Uæd qal xoxæj ærbajzæly
 Fæstæmæ—či v 'fsin?!

Æz dæn æfsin mæ qal zæxxæn,
 Mæ bæstanæ dæn—jæ fyr!
 Jæ toxy bon mæ saq bæxæn
 Cæst ne' jjafdzæn jæ sird!
 Kuyd fændy uajæd arvy don,—
 Æfæsen khulau mæ riu,
 Læudzæn tymyhtæm uady bon,—
 Mæ zard kændzæn xæliu
 Mæ ud, mæ cin, mæ uarzon zæxx,
 Dæuæj kuy dæn rævdyl!

Dæu qaqqæny ændon riu bæx,
 Mæ xo, mæ mad, mæ fyd!
 Næ bydryty kombain kusy,
 Qædyn dzivyr fætari nyr!
 Kolkozon xoræj dzag læhz musy
 Fæzygon xur kæny čyr-čyr!
 Kænnod sævuon mihty chæx fæzlæg
 Kuy sisy bydryrtæj jæxi!...
 Kuyd resuhd u næ xordžyn fæzzæg,
 Qæzdygdær max mustæj kæmi?
 Fætan bydryty xizync fysta,—
 Ræhættæj khord minta—ræhau!
 Kolkozo qældzægæj jæ kustmæ
 Cæuy am, cingængæ, fyjau.
 Uyj u Æxsar, kæsma, chæxsagæj
 Kuy nyzzary, uæd ma jæm kæs,
 Jæ zaræg dard næry zælangæj,—
 Uyj u jæ cinæjdzag qælæs:—

FYJJAUY ZARÆG

Mæ nard fosy dzug,
 Dæ cinæj ræzyn!
 Særibary dug,
 Fyrtæn dyn bæzzyn!

Mænmæ mæ sadat
 Ræsuhdej' kæsy.
 Innæ bon sabat
 Æz us kuy xæssyn.

Mæ čyndzæxsævy
 Næ kærti riuyl
 Quamæ kafoj
 Qæubæstæ iuuyl.

Čyndzæxsævæn syn
 Fætæn bydryty
 Æz nard dymægdzyn
 Xæssyn fyryty.

Čyzgajy cæstmæ
 Kolkoz fyrçinæj
 Mæ nard fosy dzug
 Nymajdzæn mingaj!

Mæ čyndzæxsævy
 Mæ uarzon Stalin
 Uæd maxmæ kuy uaid,—
 Tæmantæ kalin!

Oktjabry bon yn
 Sænt-sau bægæny
 Kænin nuazyn
 Mæ čyndzæxsævy!

Jæ cærænbony
 Fæsidut addzyn!
 Fyjjauy nomy
 Uyj skodta kaddzyn!...

Ærlæu mæ razy,
 Mæ cæst, mæ uarzon.
 Æxsardzyn azy
 Dy dæ mæ fazzon.

Særibar dudžy,
 Zæxxyn uæræxy!,
 Næ fosy dzudžy
 Xizæm næ zæxxyl!

Mæ nard fosy dzug,
 Uæ cinæj ræzyn.
 Særibary dug—
 Fyrtæn dyn bæzzyn!

Fælgæs, poet, fælgæs næ cardyl,
 Næ arfæ Stalinæ fæxæs.
 Uyj maxæn radta cardy bartæ,
 Æmxuyzon—adæmtæn qælæs!

Uyj Staliny Konstitucijy
 Ærcydi fidargond næ bar!
 Qælæsy bar zærond gycoijen
 Ærmæst næ dudžy is, æmbar!
 Æssædz azy cæry xædbaræj,
 Styr Oktjabry færey.
 Ærvilya æz jæ cin xælaræj,
 Mæ cintimæt næuæg, ærdzy,—
 Cæmæj næ rajguyræn, mæ bæstæm,
 Æxsidgæ salæmtæ mænæj,
 Soveton adænty qæubæsten
 Fæxæssa nog zaræg færnæj!
 Æz adæmtyl xælarad sidyn,
 Yznægty nyxmæ sidyn—tox!

Mæ dudžy raz fyrtý xæs fidyn,
 Fydæj dær fyrt he uæd næu rox!
 Uæræx—mæ zæxx, u qal—mæ bæsta,
 Særibar—adæm, zard—bærzond!
 Xur cyrd kæsy, nyxxudync fæztæ,
 Næ qæu, næ saxartæ—xærkond!
 Mæ xo, mæ fyd æmæ mæ madæn
 Sæ zærdæ ruks cardæj—uæræx!
 Uæ, bajriat, særibar adæm,
 Uæ, bajriat, særibar zæxx!
 Ægas cæuaj ystyr Oktjabry!
 Ægas cæuaj Stalin—næ fyd,
 Dy dæ næ xuryt xur, qæbatyrl,—
 Dæuæj næ adæmtæ—rævdyd!

CÆLLAGTY MUSSÆ

SOCIALISTON KULTURÆJY RÆZT

Racyd 20 amonddzyn, ciny azy uædæj, Uæræseyj kusæg klass kommuuniston partij razamyndy færcy kuy afældæxta xædxæcæg paddzaxady æmæ aræzt kuy ær.yd kusdzty æmæ zæzkusdzty paddzaxad. Racyd 20 azy Uæræseyj radžy 'ssæst či uyd, uydon rajguyrlyd, uydon adæmy bartæ kuy rajstoj æmæ sæxuydtæg sæxicæn sæ cardæn xicau kuy systy, uædæj.

Nal is zæron, talyng, mæguyr, žandarmty, pomeščikty Uæræse. Nal is iu innæjy fælløjæ cærynaen byndur. Sæt ærcyd adæjmagæj adæjmædžy 'xsæn dældaerdzinad, nacijsæ-nacijsy æxsæn qaudžydaerdzinad. Lu dzyrðæj Uæræseyj kapitalizmy byndur byton pyra ærcyd, dur dzy duryl nal bazzad.

Lenin-Staliny nacion politikæ cardy midæg rast ævdysty færcy bonæj-bonmaærync, didinæg aftauyng, æmæ fidardær kænyng nacity socialiston respublikætæ.

Bonæj-bon bærzonddar khæpxæntæm xi-
zy jæ formæ nacion kæmæn u, jæ app ta socialiston, axæm kulturæ.

Oktjabry revoljucijy razmæ Uæræseyj uyd ædæppæt 106 min skholajy, axuyr ta sae kodta 8 miluan skholadzauy. 1936 azy æppæt Soveton Cædisy uyd 170 min skholajy, axuyr ta sae kodta 30 miluan skholadzauy. Revoljucijy razmæ Uæræseyj uyd ædæppæt 233 alyxuzon texnikumy—48,000 axuyrkænnadzimæ. 1936 azy Soveton Cædisy uyd 2572 texnikumy—711,000 studen-timæ. Acy æræst cifyrtæ ævdisync kulturon aræztady tyng razmæ kæj acydystæm æmæ na khuxy kæj baftyd ystyr uælaxi-dzindætæ, ujy.

Faſiston Germany 1936 azy skholadzauty nymæc, xæsty razmæjy skholadzauty nymæcæj fædældær 14 proc. Bærag u Germany faſizm dunejy kulturæjy nymæ-

kæj ærlæusydyd æmæ jæ kæj pyrx kæny, kæj sudzy Marks, Engels, Lenin, Staliny æppæt dunejy proletarty styr razdzæudztytæ 'styr zondzyn axuyrgændztytæ činguytæ, jæxi kæj cættæ kæny 'styr impe-rialiston xæstmæ. Skholatæj arazy khazarmatæ, skholadzau fæsivædy axuyr kæny styr xæstmæ. Faſiston Germany kusæg, fælløj-gænæg adæmy cotæn næj axuyr bar skholatæ. Kapitaliston paddzaxady skholatæ 'styr bondznytæ khuxy æmæ sæ pajda kænyng, cæmæj kapitalizmy byndur fidar ua æmæ yssæst cæua kusæg klassy revoljucijy zmæld. Maxmæ, Svetlon Cædisy æppæt yskholatæn, cardy færæztæn xicau ysty næ bas-tejy æppæt fælløjgænæg adæm.

Staliny rard amonddzyn cardxæssæg Stalinton Konstituci dædty æppæt Soveton Cædisy cæræg fælløjgænæg grædæntæn axuyr bar, kuysty bar æmæ lufetty bar.

Aly adæjmægæn dær jæ bon u paddzaxady xardzæj rajsyn soveton skholatæ uældær axuyrdzinad, uymæ gæsgæ neppæt skholadzantæ ræzt, axuyr či kæny, uydon xæsty razmæjy nymæclimæ abargæjæ 'styr 202 proc. fylðær.

II

Oktjabry revoljucijy razmæ yssæst cy adæmtæ uydysty, ænæ zæxx čiyyd ænæbar, ægusty, æxxormag, talyng cy adæmtæ uydysty, uyrisy paddzax koloni kæmæj sa-ræsta, kæradzilj kæj ardypta,—oma fæny-kæj nyxmæ oj, kæradzijy ma æmbaroj, zæh-gæ,—uydon æxsæn abon soveton xicauad æmæ kæmmuniton partijy færcy is ystyr uærondzinad, arf lymændzinad æmæ ænæ-bæsdætgæ fidar cædis.

Xæxon adæmtæ tyng xorz zonyng æmæ nikuy ferox kændzysty amonddzyn card kæj færcy rajstoj, Oktjabry revoljucijy, græz-

danon xæsty sæ razej či cyd æmæ kontrrevoljucijy kæj færcy nypyrx kodtoj, ucy 'styr proletarow revoljucijy tribunty, kusæg klassy axsdzag, zonddzyn razdzæudzyty: Kirov æmæ Ordžonikidzejy, kecylta sæxi æppætaj nyvondæn ærastoj næ amond-dzyn cardyl, cæmæj ferwæzæm kapitalizmy dzæmbytæj æmæ næxuyttæg ysuaem car-dy xicau, kerazæg.

Æppæt xæxxon adæmty zærdæjy quydy zahta jæ zarædžy zyngæ soveton poet Suleiman Stalskij:

Kænæm dyn kad nyr max dæuen,
Næ uarzon, Staliny—lymæn,
Dy dæ fællojænæg lægen—
Jæxi Sergio, Sergio, jæ uarzon.

Dy fedtaj max særyl zyntæ,
Dy xystongd, æxzænd, uitæ—
Fælæ Kazkaznaænæg cyttæ—
Tox kodtaj nog,
Sergo næ uarzon.

Dænumæ kuy radta uæd jæ khux
Næ zynæt Kirov — cæsty rux,
Uyj znægty kodta pyrs ædzus,
Uyd de 'mæl uyi.
Sergo — næ uarzon.

— Kirov æmæ Ordžonikidzejy næmttæ Socialiston amonddzyn cardaraæg xæxxon adæm ænusty, akkadžy kadiæmæ, zærdæbyn ystyr uarzonjy sæ zærdyl dardzysty.

Kirov æmæ Ordžonikidzejy æxsardzyn næmttæ nodžy tyngder sidync æppæt Soveton Cædisy cæræg adæmlæm, cæmæj nodžy ængomdær æmæ fidardær ærbalauvoj soveton xicauad æmæ kommuniston partijy alj fars.

III

Xædxæcæg paddzaxady kolonialon politikæ fidar ræxystæj ysbasta særibarmæ tynnæg, særibar uarzæg fællojænæg xæxxon adæmty. Irystony territorijl xuym zæxxæn či bæzzyd, qæd, æppæt zæxxæxænata iuguyræj dær baxaudysty ældærtty khuxmæ (Tubantæm, Quybadtæm æmæ ænd). Fællojænæg zæxkusæg adæm tard ærcydysty sydæj mardysty.

Æppæt iron adæmty uarzon poet Xetægkatty Khosta jæ zarædžy („Dodoj“) aftævdisy uædy uaværy cardy uag.

Fidar ræxystæj nyn ne 'uængtæ sbastoj...
... Styraj — cysylæj næ ulstæj næmynæ.
Mard syn næ usdyzac, næ xuymtæ nya bojstoj...
Kadæmæ bælgæjæ ægadæj mælam.

Khusta æmbærsta æmæ ævdysta jæ aiv zardzity iron adæmty æxsæn kæj is bondzynætæ æmæ mæguyrtæ. Jæ æmdzævgæ „Mæguyry zarædžy“ fyssy —

„Adæmæn sæ ræsuhd vættæ
Qarmæj, rajdzastæj lauvyne,
Maxæn ta næ syvællætæ
Uazal lægæty kæwynce..

Adæmæn sæ fæzzædžy kuyst
Ne 'ssy ofædzmæ kuyroj,
Maxæn ta næ ofædzy myzd—
Gasæj lu xory kæføj...“

Kæj zælyin aj qæuy, paddzaxy kolonialon politikæ, isdzyn klass bydyraj xæxtæm cy adæmty fæsyrdta, uydón lægætætæ kæj cardysty, ænæbar, ænæ zæxxæj tuxity æmæ zynty kæj mardysty.

Iron adæmty æxsæn næ uyd axuyrdzinad, kulturæ. Skhola næ, fælæ ænæqæn komy cærdzitytæj khux æræværyni niči zydtæ. Is axæmæmænd adæmty (Kuyrdatyl zaræg). Paddzax, dam, særysta Kuyrdatyl komy cæræg adæmmæ: ærcæut mæm a mæ uyn læværdtæ rakænon, zæhgæ. Kuyrdatyl komy paddzaxæj ærvyst pismo či bakastaid, uyi næ uyd, æmæ jæ fæxastoj Dygurgomy cæræg Qaradzauy fytymæ. Adæmty 'sfældystæ bazzajgæ æmbisæntæ kuyd zæhyne, uymæ gæsga acy dyuuæ komy uyd ærmest; lu læg, kæsyn či zydtæ, axæm. Uyj æcæg uyd. Uædy ræstædžy, adæmty 'xsæ bastdzinad, alyxuzon quyddadzh gæxxættæ fyst cydysty uyrissag ævzagyl, iron fællojænæg adæm kæj ne 'mbærstøj, ucy ævzagyl.

Adæmænæbar, yssæst kæj uydysty, kæj ne 'mbærstøj kærdætij cardy uag, uyi færcy isdzinty klassæn jæ khuxy æftyd fællojænætæ, ænæbar, mæguyr, talyng adæmty jæ party byn bækænæmæ uydonaen cahajrag kusdzitytæ skænyn. Sæ bon næ uyd yssæst, ænæbar adæmætan paddzaxady zakhontæxædætæ kærdætij. Sæ bon næ uyd paddzaxady galontæn ænæfidgæ, uyi tyxxæj æmæ sæ nyxma 'rlæuuyd paddzaxady xærzivtonæfæd.

Paddzaxady ærvyst lægtæj, missionertæj ej gæxxættæ istoj iron fællojænæg adæm, uydönyl ænæ 'mbargæjæ ænæbary razy kodtoj, sa khuxtæ syl æværdtoj, — oma razy 'stæm pad-

dzaxady zakhonyl, zæhgæ. Kæsyn, syssyn kæj næ zydtøj, uymæ gæsgæ uyd aftsæ: adæmæn iu bækstysty paddzaxadæj, kænæ xicættæj cy q'yyddadžy, gæxxætt rajstoj, ujy. Bafæræn, nykmæ zæhæn næ uyd gæxxættæj fyst quyddadžy tyxæj. Ænædzurgæjæ adæm paddzaxæj ærvyst quyddagyl razy kæj'sty, ujy tyxæj quamæ sæverdtaikkoj, saj khuxtæ. Adæmy razy iu æræværdtoj černilæ, ujy fæstæ adæm iugaj cydysty, sæ amonæn ængyldztæ černilajy tyldtoj æmæsa ærværdtoj paddzaxæj ærvyst quyddadžy gæxxættæj. Bondzyn či uydis, ujy dardta sær-dzyn jæ nomæværd kæm uyd, axæm khuxdaræn. Khux æværynu i kuy baquyd, uæd iu ræftyda khuxdaræn, nomfyst khuxdaræny sær i saxuyrsta černilajæ æmæ-iu ej ærværdta khux fysty bæsty. Aftæ ænæbary talying card uyd uædy ræstædžy xæxxon fællojgænæg adæmæn.

Uyrysts paddzak arxajda iron adæmy æxsæn čyriston din axæliu kænyn æmæ ujy færcy iron adæmy æd bæstæ bynton jæxi bakænyn.

1724 azy Uæræscy paddzaxy uynaffæmæ gæsgæ aræzt ærcyd Mæskuyjy gorædy „Iron adæmy æxsæn čyriston din axæliu kænyn khamis“, kæcyjæn jæ kæs uyd iron adæmy æxsæn kolonialon politikæ æmæ čyriston din y fidar kænyn.

1749 azy Irystonmæ ærvyst ærcydysty din særhy læuæg arximandrittæ—Nicolajæ æmæ Paxomi, kæcytæ bira fækuystoj iron adæmy æxsæn čyriston din y fidar kænyn.

1752 azy us paddzak II Ekaterinæjy zondæj iu khord saudžyny ærvyst ærcydysty Peterburgæj Irystonmæ. Ujy fæstæ Mæz; dædžy aræzt ærcyd xæxxon adæmtæn missionerø skhola, kæcymæ ævzerst æmæ ist cydysty iron adæmy bondzyn, iskæj fællojæ cæræg adæmy cot, kæcytæ cætiæ kodtoj, paddzaxy kolonialon politikæ din či fidar kodtaid xæxxon adæmy æxsæn, axæm kusdžylæ.

1798 azy fyccag xatt uahd ærcyd iron ærvazgyl činyg „Kæj fændy xuycauy din y činguytæ axuyr kænyn, uydonen rajdajæn činyg“. Acy činyg uyd slavajnag šriftæfyst, uyd zyn æmbæraen, æmæ jæ kæsgæ dæj, uyd iu kodtoj iron adæm.

1820 azy slavajnag šriftæj fyst din y činyg ivd ærcyd, guyrdziag din y činguytæ cy šriftæj fystoj (xucuri), uymæ. Acy šrif-

tæj fysty dæj iron adæm ricy æmbærstoj, axuyrdzinædæn dæj syn nicy radta, ærmæst uyd uyrysts æmæ guyrozyjy isdžynty paddzaxady missionerty pajdajæn.

1835-38 æzy Uyrysts paddzaxy kolonialon politikæjæ agent Segreny khuxy baſtæ gyrdziagl šriftæj iron ærvazgyl fyst činguytæ uyrystsš ſriftmæ raiyv. Segren axuyr kodta iron ærvazg, cæmæj jæ bon æncondæræj bauydaid Uyrysts paddzaxy kolonialon politikæ iron adæmy æxsæn ærfidar kænyn. Segren 1844 azy nylyfysta iron ærvazgyl fycagg grammatikæ.

XIX ænusy dykkægæm xajy fæzdynd iron adæmy æxsæn iugaj skholaten. Skholaten bacæuyn bar uyd ærmæst, Dzæudžyæ gæu y okrudžy alçer æmæ Terçy zyldy naçalnik bar kæmæn radtaikkoj, ærmæst dær ucy adæmy cotæn.

1887 azy Irystony, Ærydony qæu aræzt ærcyd din axuyr Seminar. Acy Seminar mæ bacæuyn bar uyd ærmæst, Dzæudžyæ gæu y okrudžy alçer æmæ Terçy zyldy naçalnik bar kæmæn radtaikkoj, ærmæst dær ucy adæmy cotæn.

Kæj zæhyn ej qæu, Seminar axuyrgændžylæ paddzaxæj ærvyst æmæ æværd kæj udydysty, kæcytæ Seminary axuyrgæninægtæj cættæ kodtoj. Uyrysts paddzaxy kolonialon politikæ fidar ci kodtaid, axæm sau-dyntæ æmæ axuyrgændžylæ.

Bonæj-bon tyxdiyndær kodta æppæt fællojgænæg adæmy xæramdzinædædæcæg paddzaxædæ nyxmæ, je "vyst agentty cardvalæn kusty nyxmæ. Fælæ sæ bon næma uyd sæ zond, sæ qaru baiu kænyn æmæ æppæt xæxxon adæmtimæ, æppæt Uæræscy kusæg—fællojgænæg adæmimæ æmzond, æmtykæj xædxæcæg paddzaxady nyxmæ ærlæuuy.

Xædxæcæg paddzaxy kolonialon politikæ tydta, xæliu kodta iron fællojgænæg adæmy "xænæn ænaxuyrdzinæd, talyingdzinæd, din, æmæ ujy ruadžy adæm sæftmæ cydysty. Iron fællojgænæg adæmy særly kolonialon politikæjæ nyxmæ tox y jæ særly mælætmæ ci radta, ujy—Xetægkaty Khosta—je "mdæzævgæ „Æne lijau“-y fysy:

„Tar qædæmæ bacydæ, pyssy nydzdzæhæl dæ Stong fosæj sontrædæ, zyddæ, lugæjtæ agurys farony xætæltæ, Stong fosæ safys dy dæ.

Hæj - džidi, iskuy da fijau kuy razarid,
lu sau khædzaxy særæj . . .
Xorž fosy druzou da iumæ kuy ravzard,
Isči ja farny qæræj! . . .

Æppæt razæj iron adæmæj paddzaxy kolonialon politikæj nyxæmæ ærlæuuyd æmæ tox kodta Xetægkayt Khosta. Uyj ja æncon æmbæræn ævzagæj æmæ ja arf quyduty zardžyly æmbaryn kodta iron yssæst adæmæn paddzaxady kolonialon politikæj app. Kolonialon politikæ adæmæn sæfty xos kæj u, kæj syn xæssy mæguyrdzinad, talyngdzinad, dældærdzinad, uyj.

Khosta tox kodta æmæ bællyd, iskuy ysæst ænæbar adæmæt kuy fæsynid alcæmæj æxxest nog cardmæ xonæg razdæg, kuy ærbambyrð kænid æppæt yssæst adæmæty iu tyrysaj bynmæ.

Khosta cæuyl tox kodta, cæmæ bællyd æmæ cy qudy kodta yssæst, mæguyr adæmy cardy byndur aivyny tyxxæj, uyj fællojgænæg adæmy khuxy baftyd 1917-æm azy styr Oktjabry socialiston revoljucijy færcy, kommuniston parti ja særhy kæmæn læuuyd, ucy kaddžyn æmæ tyxdzyn-Uæræseyj kusæg klassy færcy.

Rajgurdyr æmæ bonæj-bon tyxdzynðær kæny lystony Avtonomon Soveton Socialiston Respublikæ, sæuuon xuræu dardmæ ærttivy ja socialiston industri, ja fidar kolxožtæ, ja kulturon arætzadæj, ja amond-džyn adæmæj, ja Stalinon Konstituциæ.

Fæsæft ænæbardzinad, talyngdzinad, iskayj fællojæ cæryndzinad, dældærdzinad æmæ ægusyrdzinad. Bonæj-bonmæ ræzy soveton skholaty nymæc, bonæj-bon fylðær kæny æppæt skholadzauty, studentity nymæc. Iskuy-iu adæjmægæj fæstæmænal is næ Avtonomon Soveton Socialiston Respublikæj, činydžy kasyn æmæ fyssyn ci næ zony, axæm adæjmægæj.

Nal is lunæg qædær næ respublikæj, iu khuym dær, skhola, kænæ kæsændon kino, klub aræzt kæm ne 'rcyd, axæm. Bonæj-bon tyxdzynðær æmæ bærzondðær kæny, nacion ja formæ kæmæn u, ja app ta socialiston, axæm kulturæ.

Cæmæj bælvyrddær bambaræm, næ respublikæj 20 azy dærhy kulturon fronty midæg næ khuxy cy 'styr æntystdzinædta baftyd uyj, uymæn ærxæssæm iu khord cifyry:

**SKHOLADZAUTY NYMÆCY RÆZT
(MINTÆJ NYMA JGÆJÆ) AZTÆM
GÆSGÆ**

Skholatæ azty	1913	1924	1932	1934	1936
Ædæppæt axuyr kodta	12,9	18,6	40,5	48,8	61,9
%-%-æm gæsgæ ra zt	100%	144,1	314,0	378,3	479,7

Oktjabry revoljucijy færcy æppæt adæmy axuyr quyddag læværd ærcyd fællojgænæg adæmy khuxmæ, fællojgænæg adæmy cotæn. Abon næ respublikæj æppæt skholatæ axuyr kæny fællojgænæg adæmy cotæj 61 min æmæ 900 adæjmædžy. Paddzaxy zamany ta ærmæst 12 min æmæ 900 adæjmædžy-fondz xatty khaddær.

Zähyn qæuy uyi, æmæ næ respublikæj kæj is alyxuzon VUZ-tæ, texnikumtæ, raf-faktæ, kæcytæn paddzaxy zamany sa koj dær næ uyd.

Uældær, astæukkag skholaty nymæcy ræzt
Skholaty xuyztæ 1913 1924 1936

Vuztæ	0	2	4
Texnikumtæ	0	4	8
Raf faktæ	0	1	5
Axuyrgændž. Institutæ	—	—	2
F. Z. U.	0	1	3

Sæ midæg axuyrkæny fæsiv. — 6280 6534
%-%-æm gæsgæ ræzt — 399,5 418,8

Næ respublikæj ma is Axuyradon Irtasæg Institut, kæcy cættæ kæny bærzond kvalifikacidžyn specialisttæ-istoriktæ, literatortæ æmæling-vistytæ. Nyrtækka jæ aspiranturæj axuyr kæny 8 adæjmædžy.

Kæj ranymætlam, ucy skholaty særhy, kustys is, soveton ystyr skholaty kast ci fæcis, Marksy-Leniny axuyræj fag cæltæ ci u, axæm axuyrgændžytæ.

Zæronð zamany skholaty axuyrgændžytæ uydsty qæzdig adæmy cot, tyngdær-saudžynta æmæ mollota, axuyr kodtoj fæsivædy diny 'hdæuttyl. Skholadzauty axuyr kodtoj úryrssag kænæ arappag ævzagyl, xi madælon ævzagyl axuyr kænynæn ta bar næ uyd.

Skholaty kæsæg syvællætty cardy uavæ, sæ axuyry quyddag fæxuyzdæry mæt-gænæg næ uyd.

Næ respublikæj rajdajæn skholaty

axuyr cœuy iron ævzagyl. Bonæj-bon xuyzdaer kæny ne skholaty uavær, skholadzauty æmæ axuyrgændžty card.

Bonæj bon bærzonddær kæny næ respublikajy axuyrgændžty 'styr kulturoni tyx ræzt æmæ sæ nymæc.

tæg xicau, cardarazæg kæm ysty, ucy amonddzyn cardy teatræ, kinotæ, klubtæ æmæ kæsændættæ 'sty ittag axsdžiag či u, axæm xæcængærzæ socialiston cardareztady tox.

Paddzaxy zamany iron fællojgænæg adæmæn na uyd iu gazet dær, iu žurnal dær sækxi ævzagyl.

Axuyrgændžty nymæcy ræzt:

	1924	1932	1934	1936
Ædæppæt axuyrgændžty kulturoni kusdžty nymæc	966	1944	2321	3123
% % -æm gæsgæ ræzt	100%	201,2	240,2	310,8
Axuyrgændžty	652	1246	1474	2083
% % -æm gæsgæ ræzt	100%	189,7	2.61	319,0
Teknikum æmæ Rab-fakty.				
Axuyrgændžtyæ	110	238	242	276
% % -æm gæsgæ ræzt	100	216,3	221,0	250,9
Vu-y axuyrgændž.	89	20	202	231
% % -æm gæsgæ ræzt	100%	224,7	226,9	259,5
Politikon ruxsady kus.	99	119	276	322
% % -æm gæsgæ ræzt	100%	170,7	278,7	325,

Skholamæ bacæuyny ahommæjy syvæl lættimæ kusdžty nymæc dær bonæj bon tyldær kæny. Zehem: kæd næm 1924 azy uyd ædæppæt 16 kusædžy, uæd næm 1932 azy ta uyd 91 kusædžy, 1936 azy 114 kusædžy. Kæj zæhyn ej qæuy, 1937 azy æppæt kulturoni fronty dær næ khuxy kæj baftyd 1936 azimæ abargæjæ nodžy fyl-dær æntystdzinædtæ. Æppæt adæmy kulturoni ruxsady kusty næ respublikajy fællojgænæg adæmy khuxy is tyng ystyr kulturoni tyxtæ: teatræ, kinotæ klubtæ æmæ kæsændættæ.

Kæd æmæ paddzaxy zamany acy kulturoni tyxtæ uydysty xicauiuæggænæg isdžyn klas-sy khuxy æmæ sæ ujy pajda kodta kapita-lizmy byndur sfiðar kænyny quyddadžy, uæd max dudžy, æppæt fællojgændžtyæ sæxuyd-

	1913	1924	1932	1934	1935
Klubtæ	4	11	30	42	60
% % gæsgæ ræzt	100%	275%	750%	1050%	150%
Kæsændættæ	—	12	61	67	72
% % gæsgæ ræzt	—	100%	508,3	558,3	600,0
Kinotæ ræzt	3	3	7	8	88
% % gæsgæ ræzt	100%	100%	233,3	266,6	293,3
Teatræ	1	1	1	1	2

Abon næ respublikajy uahd cœuy 15 gazety, sa tiraz 40.200 ekzempljary, aftæmæj. Cœuy næm iron ævzagyl žurnaltæ "Max Dug" æmæ "Syrx Didinæg". Abon iron ævzagyl maxmæ is tyng blira alyuxyzon cinguytæ. Næ respublikajy æppæt kusændættæ, zavodty, sovxozy, kolkozy, skholaty cœuy khuly gazettæ.

Max in minut dær quama ma rox kænæm ucy æppæt uælxizdinædtæ næ khuxy kæj baftydysty chammær, ælhag ynzæglæ — trockistæ, buxarinontæ — fašiomy špionty, agenty, —buruzon nacionalisty æmæ in-næ znægty nyxmaæ ænauerdon tox kæj kod-tam, ujy ruadžy. Zonyqæuy ujy, æmæ cas alý partion æmæ æ.æpartion bol'sevik dær ua Marks — Leniny — Staliny axuyradæj rævdz, sag cæltæ, cas næ klasson khærcqus-dzinad ua bærzonddær, cas karzdar æmæ ænauerdondæræj tox kænæm æppæt so-veton xicauudy znægtimæ, ujy bærc næ kusty cy qændzinædtæ is, uydøn thiddær fesafjzystem æmæ næ razy æværd æppæt xæste, ænæ khulympyjæ, kadimæ sæxxæst kændzystæm.

ANDREJ ISAKOV.

BARXION ÆFSÆDTONTÆ

Quydy ma kænyn sentjabry bon. Uydystæm ærtæje. Max xuyssydystæm cæxæradony fælman kærdægyl, fætæn sau čy-lau bælæsty bynnæ. Cysyl bælæstæ, sædhyr hæzæj sæ khabuztæ ærtasyn kængæjæ, fadat læværdijo maxæn, ænæsstygæjæ, dondzyn sau čylauitæ tonynæn. Akhacite, fædæhdæ æmæ pysyratæ bæzdzy chæx khulau, ærtystysty čysyl cæxæradony alý fars. Næ nyxas sabrygæ raj-dajgæjæ, fæstagma 'styr nyxasmæ razdæt. Max lyg kodtam axsdziag færst—*Syrix Æfsadmæ* barxijsæ bacæwyny oxyl.

— Cy čyndæua, —dzyrda Mišæ, —mænyl cæuy ærmæstdær æxsærdæs azy, barxijsæ cæugæjæ ta ystdæs azæj dælæmæ næsync.

— Nicý kæny, —dzuapp radta Maksim, —mænen dær iu afædz ne 'xxæssy, fælæ ærgæl dæn, ajsdzysty mæ.

— Dy cy, dy iu az quag dæ, æz ta—dyuæ, zahta Mišæ, ræhad sau čylau asætgæjæ, kæcyje tahd, addzyn sæny lædærsæntau, bæzdzyñ don. Mišæmæ kængæjæ, æz æppyndær dyzardyg næ kodton, barxi bacæugejæ jæ *Syrix Æfsadmæ* kæj ajsdzysty, uuyl. Kæd yl æxsærdæs azy jet-tæmæ næ cydis, uæddær uydis lægxuyz æmæ buary hædej fidar. Aztæm gæsgæ jyn cæj as ua vyo æmbæld, uymæ bærzonddær as, jæ xursyhd cæsgom æmæ fidauc guyr mænæ-mænæ kodtoj bæxyl badynæ.

— Ma tærs, Mixail, dæu ænædzyrdæj ajsdzysty, —zahton æz. Mišæ ciny xutt kodta æmæ myn mæ khux rajsta.

— Kæd næ barxiøej ajsoj, uæd ænæmæng ærtæje dær iumæ službæ kændzystæm kavallerij, ærmæt mænæ Maksim æger ystavd u, ujy quamæ artilleriæ bar-vitoj. Maksim razængard xutt bakodta.

— Æmæ cy, artill-riy dær baslužbæ

kændzystæm, —čysyl fælæudy fæstæ, razængardæj, zahta Maksim.

Xæmpæltý fale cævædžy zyllang yssyd. Mišæ cærdæg fægæpp kodta zærond akhacijsy byndzæfxadnæ æmæ caldær sekundy fæstæ fequsyn kodta:

— Kæstut-ma, mæ mad kartofly xæmpæl kærdy, lebædaj ryg jæ særma 'sbatt.

Au, æmæ kærdyn zony? —afarsta jæ Maksim.

— Ystaj kuynnæ, —dzuapp radta Mišæ.

— Æmbæltæ, æz aftæ zæhyn æmæ ænæfæstiatæ æmæ tæhildær cæwyn qæuy æxæstkommae. Am čylauity byn xæcyn niçæmæ qæuy, thæddær—frontmæ, ursytimæ xæcdzystæm, —zahta Mišæ.

— Nyxmæ leuuvæg næj, —dzuapp radtam max Maksimimæ.

Racydystæm cæxæradonæj bæzdzyñ za-jægojty æxsænty lægærdgæ, arxajdtañ, cæmæj na Mišæj mad Agrippinæ næ fed taid, uuyl. Xæmpæltý æxsæn cy xus khaliutæ fæbynej, uydon næ khæcty byn khærtæ khært kodtoj. Zærond us Agrippinæ basip-pajdla max æmæ fæqær kodta:

— Miškæ, kædæm abalc kodtaj! Rauaj fexxuys kan!

— Max cæuam *Syrix Æfsadmæ* barxiøej nyfysynnmæ, —sarmadzany qærau yrsa-cyxta Maksim.

— Æ, fydbilyz uæ adavr. —qær kodta zærond us. —Miškæ, razdæ, fexxuys myn kæl! —baftydla ma jyl.

Xæmpæly ærbadgæjæ, max uajtahd auy-naffæ kodtam, zærond usmæ: ækæsyn qæuy, zæhægæ. Ævæstiatæj racydystæm xæmpælæj lebæda jæ særty kæmæn ysqazyd, ækæn čysyl karlofy xuymy uaccagmæ æmæ kusyn rajdytum. Mišæj mad iu fars ærlæuuyd æmæ, cingængæ, kasti ne 'vzong khuxly cærdæg yzmældmæ. Dzyrda:

— O, ævzong ystut symax, syvællæltæ

Ue fyðæltæ ænæ symax dær ysuydzysty ursyty fag. Symax ul xæcut cævdzytimæ æmæ færættimæ, kuy baqæuat, uæd uem fædzurdzysty.

— Fædzuryny ong næm byxsyndzinad nal is,—jæ xidæjdzag nyx særfgæjæ,—zahta Maksim.

— Mænæ nyr festæm karst,—lebæd:—
qæbys fæcæjxæsgæjæ 'sdzyrda Mišæ.

— Fedtaj, mæ mad, acy xæmpælgærdæg kuyd karstam?—dardær dzyrda uyi.— Aftæ ursyty dær cæhdzzystæm, mæ fyðan fexxus kændzystæn. Uyi uym ævæccægæn ænqæly æz ma čysyl dæn, zæhgæ, quamæ zæha Mišuk, zæhgæ, æz ta nyr ænæqæn Mišæ dæn.

Agrippinæjy tar uadulty æruadi ystavd cæsty sygtæ. Ærymysyd jæ lædžy—Ignat Sergeyj fyrty. Fæstag xatt æj iftong kodta Syrx Æfsadmæ 1918 azy 14-æm oktjabry, nyrta u 1920 azy sentjabry mæj, fælæ Ignat Sergeyj fyrtej nicy xabar is. Ænqælmæ kasti, zæhgæ, bolševiktimæ ærcæudzæn, kastis æm biræ ræstæg bandityt exsyty tessæj zyrzry gængæjæ. Mænæ bolsevičytæ dæn ærcydyst. Biræ ustytæ qæbystæ kodtoj sæ mojtæn, madæltæj birætæ, xurau, sertiptytøj, sæ uælaxizfæuaæg qæbultyt fægæjæ, fælæ Ignat Sergeyj fyrty nikuyçej zynd. Aræxiu racydis stancæmæ jæ lædžy lenyn ænqæl, bælcættæm-iu ædzynæg kast kodta, kæd mijag jæ mojy zongæjy guyr s'astæu fæzynid, zæhgæ, fælæ nikuy mæ nicy. Aly xuyzon quydytæ cydis Agrippinæjy særmaæ. Uyjiu aræx dzyrda: „Ci zony, uacary baxaudta, ēz zony, ærcydi stanicæmæ æmæ bandityt khuxy baftyd æmæ jæ chajy nypærstoj, uacajrag syrzæfsætonty mærdætæj dagz či u, axæm chajy“. Biræ fydmilæ fækodtoj ursyty, uacary ēz baxaudta, ucy bolševikty sæ binonty cæstyty raz margæjæ. Mardtoj sæ, binonty pyrx kodtoj, xædzærttyl art æftydtoj. Rasyg palačæ balgaj æxsævæj-bonæj zyldysty mæguyr xædzærttyl. Biræ fydtæ fedta Agrippinæ. Æmæ nyr, jæ fyrty kuy fedta jæ fyðæn æxxus kænynnæ acæwyn æv-vongæj, uæd jæ cæsty sygtæ æryzhældysty. Uydon næ udysty masty cæssygtæ, fælæ ciny cæssygtæ, iumæjag quyddagyl toxmæ acæwynæj, či næ tarsti, ucy fyrtyl ciny cæssygtæ.

— Cy dyn zæhon, Mišæ, cu, xæc, pyrx

kæn ursyty!—zahta uyi, max æxxæstommæ kuy cydystæm, uæd, lu avd minuty fæstæ max udystæm Syrx Æfsadmæ isæn punkty. Dyndžyr fyssæn stholy cur badt acærgæ læg budjonævkæjy.

Mišæ ja furækæ nyllæg ærkodta æmæ uændonæj stholmæ bacyd.

— Ämbal komissar, kuryn dæ æmæ mæ Syrx Æfsadmæ nyfiss barki cæuædžy uoyyl. Komissar Mišejy jæ khæxtæj jæ særmaæ abarsta lu bakastæj, ydsyrdy.

— Cal azy dyl cæuy?

— Ästdæs,—duzapp radta Mišæ.

— Dæ azy tyxxæj gæxxæt ærbaxass. Mænænaæ aftæ kæsy æmæ nyrma ægær chæx dæ.

— Cæmæn dæ qæuy uyi? Uæddær dzy fyst udzæn Mixail Smelev rajguyrdi 1902 azy, zæhgæ.

— Acy æmbalæn æmgærlitæ næj?— zahta xæston.

— Kuynnæ, kuynnæ! Mænæ max! Ästdæs azy jyl cæuy, æz æj zony, mæ fondz ænguylzy xuyzæn,—ysracyhta Maksim.

— Xorz, nyfissdzystæml ærmæst tyng karz tox kændzystæm særibary særyl,—zahta fæsædton.

Æfsady xajmæ acæuynmæ ma bazzadil cyppar bony, fælæ ucy cyppar bony max-mæ anusau kastysty.

Bon-ju næ xædzary kuystytæj ne'vdæld, fælæ-ju izæraj ærtæjæ dær æræmyrd ystæm æmæ nu xyas kodtam næ fidæny syrx-æfsædon cardy tyxxæj. Äppyn fæstag æræccæ ne nqælcu acæuyny bon. Xæsty ci uydis, axæm lægtæj æværdær næ bættæ kodtam næxi,—ucy quyddadzy nyn tyng baxxuys kodtoj næ varzon nyjjardzytæ.

Uydi xur bon. Barxijæ cæudžy, tæ udysty sæde lædžy bærc. Akhacity auuony byn ænqælmæ kastystæm poedzy ærcydnaæ. Du-xovoj orkestr cahta. Barxijæ cæudžy, tæ zarydysty revolucion zardžyty, Maksim ta polkæ kafyd, fændarast zæhynmæ nemæ ci racyd, ucy cyzdzytimæ. Zærondu us Agrippinæ læuuyd ædzuxæj æmæ nyxas kodta Mišælmæ.

— Qaqqæ, Mišæ, uacary ma baxau ur-sytæm, uydon syrdæ 'sty.

— Uymæj myn ma tærs, mæ mad,—duzapp radta Mišæ.

Zardžyty æmæ muzykælmæ ræstæg

ænænqælgæ tahd acyd. Ærcyd po-
ezd. Adæm bæzmælydysty. Agrippinæ-
jæn jæ cæsgom zyngæ fender xuyzon is,
Mišæ mæm wagonmæ jæ gollag kuy slæ-
verdta, uæd. Jæ bylty særmætælmændtæ
abatt. Kuyddær tyxstis. Lu xatt æmæ dyu-
uæ xatty ne'rvysta jæ læg Ignat Sergejy
fyrti xæstmæ, nyr ta jæ fyrti ærvity, — jæ
fyd cy quyddag rajdydta, uyj kæronmæ či
axæccæ kændzæn, uyj. Fæstag dzængæræ-

gimæ xærbon zahta jæ fytæn, poezd kuy
arast, uæddær ma biræ ræstæg læuuyd jæ
khux xærdmæ istæj, dard acæugæ poezd-
mæ jæ kælmærzæn tilgæjæ. Jæ bærzond
guyr syrx kælmærzæny midæg æppynæ-
dzuz mæ zærdyl læudzæn, Syrx Æfsadma-
cy bon cydystæm, ucy bonau.

Uryssag ævzagæj jæ raiutæ

X. Ardasenty

Besoltý Quayrbeg.

FÆNDAGYL

(Sadonmæ cæugæjæ)

Sadon. Dissadžy Sadon! Komy cu æmæ cu. Xæxtæ dæ fæjnærdæm kæsyn næ uadz-dzysty, cyma sæ isči barej aftæ samadta, uyjau. Dæ færstæm akæs, uæd ma læg dzæbæxdær cæmæ bækæsdæn! Kavkazy ænuson fætanriu xæxtæ, zærond fyrkhajy sykhaly xuyzæn fæjnærdæm tægtæ-tægtæ acydysty. Xæxxon syhdæg uældæf, ærdzy ræsuhddzinad adæjmædžy kænync uældaj uængrogdær, adæjmagæn cyma jæ tug nogæ ivy, ujy xuyzæn.

Iu khord ræstædžy fæstæ baxæccæ uy-dzynæ Myzurmæ. Am dær ta ærdzy ræ-suuhddzinad cæstytaem jæxi ævdisy. Dardaj bækæsgæjæ dæm fabrike fækæsdæn fydgubyn zydgænag læžiy xuyzæn. Aly 45 sekundy fæstæ dær æm Sadonæj auyhd fændagyl telvændagyl cæuy iu vagonetkæ, alkem dær dzy 500 kg. ærzæt. Yzhorync vagonetkætæ kærdzijy fæstæ. Yzhorync, cyma kærdzijy bajjafynmæ fæqavync, ujau, æmæ ta sæ Myzury fabrik ucy-iu ny-quyrd akæny. Yzhær dury fæxtæj fabrikæj xuylyf iu khord fæltæry acyd, æmæ ragæpp lasta lystæg luærst, yssadæj. Uyrdygæj jæ lasync „Elektrocinkmæ“.

Zærdæ agury dardær acæwyn. Cymæ kæcæj gæppytæ kænync kærdzijy fæstæ ucy vagonetkætæ, ærtivag ærzætæj se dzægtæj. Fændagyl cæugæjæ, Sadonæj Myzury æxsæn dæ zærdyl ærbalæudzisty, Sadony ærzætkhxæntæ ma francuzaq kapi-italist Djukkeny khuxy kuy uydysty, chul-liberty khuxy ma 10-15-gaj æxxuy rysty-kuy uyd, uæd mæguyr kusæg adæm kuy tuxitæ kodtoj ærzætæ uærdonej lasgæjæ, ucy nyv. Dæ zærdyl ærbalæudzisty, kæmtty ædasæj acæuæn kuyd næ uydis, kuyd aræx mardysty fændagyl bæxtæ, Sadonæj

Darh-Khoxy æxsæn, uærdætly ærzæt las-gæjæ iu 10-gaj bontæ æxsævtæt kuyd bazadysty, sutgægaj kuystoj uæddær sæ cardæj rajgæ kuyd næ uydysty ænæqæn binontæj dær.

Nyr bærzændty, Kavkazy ræsuhdu fætanriu xæxtæ chuppytyl, qazgæ, uajyic, vagonetkætæ Myzury fabriken xærinag lasync, qygdargæ dær nikæj kænync. aftæmæj. Nyr Soveton Cædisy xikond avtomobilæ æmæ traktortæ Uælladžry kæmpty, ænæ khuylympjæ, dyuuærdæm kænync, sæ fændag uæræx, aftæmæj. Xætæmæ kæsgæjæ, nydonæt ræsuhdu æverd æmæ dissadžy kondmæ kæsynæj ne'fæd-gæjæ, tahd baxæccæ uydynæ Sadonmæ.

Mænæ Sadon. Ænæqæn goræd. Mænæjæ khantor jæ cury, rukdom, post, dukani-tæ, kusdžytæn ystyr, rajdzast, ruxs, 3-gaj uæladžy xældzærtæ. Am klub dær xæstæg u. Adæmmæ kæs, uæd sæ fyldæ-ræn se'gom yzdæxt u kluby'ræm. Klub ænæ isty qældzægdzinad nikuy væjjy. Am is dzurgæ kino, kæcy fatad dætty Sadony saxtjortæn, staxanovontæn æmæ innæ fællojgændzÿtaen Soveton Cædisy xuyzær iron-nyvtæ kæsynæn. Is ala xuyzon khordtæ: iron æmæ uyrissag dramon khordtæ, uydon ævdisync alyxuyzon pjesætæ qaztizærtæ. Cæuync aræz læverttimæ xuyzær staxanovontæ cærendættæm, uym syn, qazt sarazgæjæ, aiv literatura bækæsgæjæ æmæ biræ ændær qældzægdzinædtæ sarazgæjæ.

Is dzy iron æmæ uyrissag kæftty fiz-kulturajy, muzikalon khordtæ. Is dzy dyu-ue radio-apparatty,—37000 somy arh, bil-liard, xorz kæsændon. Am kusdžytæ sexi cæuyñ airxæsöj, ujy syn is. Æværd dzy cæuync næ fysdžytæ pjesætæ: Byryhiaty

Elbyzdyqojy „Dyuuæ xoij“, „Xudinadžy bæsty—mælæt“ æmæ ænd. Khordty midæg kusync saxtjortæ — staxanovontæ: Qairty Xarithon, Uyrymtý Sozyryqo, Magkoty Ge-vær, Cekusty Baris, Niklitin, Cuviljov, Mamillov, Besolty Ninæ, Gozymty Ninæ æmæ ænd., kæcytæ 7—10 æztæ fækystoj khordty. Ardæm arex xuynd cæwynç ystyrdaer goræd-tæj artistæ æmæ Cægat lystony pad-dzaxodon teatr.

Yzhärkhaxæntæ didindžytæj æmæ aly ræ-suhj bælastæj ræsuhd felgoncpond ærcy-dysty. Sadonæj iu kilometr darddær is kus-džyty cæran—Galon. Am ærdzy ræsuhd kond uældaj qældzægdær kæny kusædžy

zærdæ. Kusdžytæn æppæt fadættæ dær sa-cury. Is dzy uæladzygdžyn, rajdzast ruxs xæ-dzærttæ, kusdžytæn—saxljortæ; dukanj-tæ, klub, ræsuhd næu bydryta æmæ ænd.

Mænæ Zdžydy dony fallag fars, Cægaty fars, syræt dyndžyr 2 uæladzygon ahuyst. Uyj u Sadony astæukkag skholia. Acy skholamæ biræ fenqælmæ kastysty Sadony kusæg adæmy syvællættæ. Nyr yng axuyr kodtoj khazarmagond khlæsty, næ syn uyd peremenæty dær fezdyxsæn, aqa-zæn. Nyr 1-æm sentjabry bacydysty raj-dzast, ræsuhd khlæstæm, kæcy ran syn is æppæt fadættæ dær. Am axuyr kæny 1000 syvællonæj fyldær.

Mamsyraty Dæbe

A E R Y G O N D Z I N A D

(Kadæg kolxozon cardæj)

I

Særibar, qældzæg rajdzast bæsty,
Kæm kænync uængtæ, uadau, rog,
Uæjyg dzyllæ kæm uajync cæstyl,
Zærond zærdæ kæm kæny nog.—

Uym gæxxæltmæ uævdztytæ sisyl
Dæsgaj mintæj cævikkoj cyrd,
Læle dzy æz Zurappy isyn,
Zærond læppujyl u mæ dzyrd.

II

Zurapp ænkhardæj badti duryl,
Cydær mast uyd ærfguytly fyst;
Dymægdzyn toqyl uym, jæ cury,
Næudzarm gæppælyl kærtý xyzt.

Gyccy—jæ us jæ fale sasta
Cyrh kom færætæj sabry sug.
Zærond Zurappæn ta cy 'rxasta
Mæstagæn, ëi jæ zony, dug?

Nyuulæft arf. Jæ sær nyttlyd,
Jæ khædz lædzægæj xoyj zæxx.
— Næ us, næ ræstæg xorz ærzylta
Særibar card, kolxozon zæxx,

Ræsuhd ræstæg, nysxast fæltærtæ,
Ævirgau adæm .. Uarzon cot,
Zærædtæn—sabity zærdæte.
Kuyd næ kæna, zæh, cin læg, uæd?

Kæsyn... Mæ fyrt! Zærdæ jæm rajy,
Dünejyl amonddzyn cæræg.
Æz dær dæn amond—cardæj xajdzy,
Uæddær æm æz kænyn xælæg.

Xælæg mænæn mæ zærdæ 'vdærzy,
Xælæg mænæn xæry mæ ud.
Cæmæn?—mæxi kæd æz fæfærsyn,
Uæd dzuapp:—Mænæn jæ card næ uyd.

Fælæ næ uydæn! Kæd mæ onty!
Æværd is biræ aztæj uarh,
Uæddær ma nogdær cardy bontyl
Ærbætdzynæn æz fidar sarh.

Æmæ syl 'sbaddzynæn. Æz ëi dæn?
Fænyk dæn æz, ævi læg dæn?
Læg dæn, læg dæn, æmæ mæ fidan
Næ cot dær quame zojoz mæn!

III

Uæræx bydryr.. Chæx dendžyz xortæ,
Izær. Bærzond ysbyryd mæj..
Ræsuhd izær. Kolxozon khordtæ..
Ærstyty zærdætæ fynæj.

Ærmæst ma bady arf kærdægyl
Zurapp, bærzond bælasly byn.
Zærond, fælæ læppu—cærdægyl
Næma xæcy æxsævy fyn.

æ fale uym ræsuhd ærdyuzy
Næ quis kodta fændyry cahd.
Æmæ jæm uij læmbynæg quisy,
Jæ riixtyl cæssyq ærtahd.

Cæuyl yskuydta uij næ kaddzyn
Chæx xil Zurapp? Ævi jæm kast
Jæ ivhuyd dug, mæguyr card addzyn
Æmæ jyn nog dug kodta mast?

Ævi jæm uyd, cy mysä axäm
Æmæ jyn nyr ærcyds ist?
Zynync nyrma jæ nostæ rahæn.
Bæhnæg, bæhvævd, dæræ—fist.

Qæmpaj æmbærzt, kærkdonau ahuyst,
Ænæ byru, nymæt bærc kært.
Fydbontyl cardy biræ axyst,
Æxxuyrsty uyd læværd jæ særð.

Kærdzyn, syly, cæxdon—jæ buc xærd,
Lystæn, chæx nymæt—buc xuyssæn.
Æxsyrdzyn qug næ kodta ducgæ,
Kæmæn is axäm card mysæn?

Cæyul yskuydta, uædæ, kaddzyn
Chæx xil Zurapp? Ævi næ kast,
Zærond lægmæ jæ nog card addzyn,
Ævi fyr ciñej uyd jæ mast?

IV

Ærsærfta cæssyg. Akast dardyl
Zærond Zurapp. Æncad uyny
Ræsuhd qældzæg, dzænæty cardy,
Kæd fendis axäm card fyny.

Kæl-kælæj xudy arvyl 'sthaly,
Fælenk kæny chæx furdyl mæj,
Fæskomcædison qældzæg balæj
Næ kæny iunæg dær fynæj.

Sæ kaft, sæ cahd, sæ zard, sæ xudyn
Izeron dymgæ dard xæssy,
Æmæ sæm rast cyma tæxudy
Kæny, mæj aftæ 'ncad kæsy.

Zurappy uæd ærfændyd kafyn,
Cæwynnæ quamæ 'rkafa rog!
Ævi jæ cardy cin næ tavy,
Ævi jæ zærdæ ne 'ssi nog?

Syndæggaj systad, bacyd. Zahta:
Næ dæn zærond. Ærcahd fændyr,
Ærfændyd kafyn mæn he-nyr.
Æmæ jyn fændyr rog ærcahta.

V

Æmbisæxsæv. Nyssabyr bæstæ,
Nyr xoxyl alyg mæj ty, tyn,
Ærmæst synæj xæxæl mæ fæztyl
Nyrma æxsævy uad xæty.

Xuyssy Zurapp, ærmæst næ komy
Fynæj kænyj jæ zærond zond.
Cydær zærond Zurappæj domy,
Kænyj jæ rast, læppujau sont.

Æmbary uij, tyx ma is—uonty,
Tyxdzyn ma xoyj zærdæ riu,
Fælæ kæd ivhuyd talyng bonty
Mæguyr Zurapp næ uydis iu.

Kæd ma jyn uyd, mæguyr, æmgærttae
Æmæ syl amond sæmbæld nyr,—
Uæd quamæ qældzæg ua sæ zærdæ,
Sæ uængtæ quamæ uoj nyr cyrd.

Æmæ 'sty uydon nyr fæsivæd.
Kæd næ, uæddær u uij sæ xæs,
Kæd næ, uæddær sæ zærdæ sivæd,
Qældzæg brigad sæ kuy 'skanon æz.

Fæskomcædison qal brigadæn
Æz erysy zæhdzynæn uæd,
Jæ raxæcæn cy ran i, kædæn,
He, stæj kæm is læppu, zærond!

VI

Fæxicæn uældzæg. Acyd særð dær.
Qæzdyg fæzzæg ærcyd xæstæg.
Æryzhældis dyrh dær, æxsær dær,
Tyllæg æfsnajyny ræstæg.

Æmæ Zurapp txysy. Cy zony,
Ci uydzen erysy fæstag?
"Fæsivæd" uij jæ brigad xony,
Fælæ jyn kuy azzaja... Qæstag!

VII

Mæjy fæstæ læuuysi rady
Syhærin xur. Tar 'sty,
Dyuua fæsivedon brigady
Ærlæuuuydysty uæd kuysty.

Kæm is fæsivæd, kæd sæ xiltæj
Zurapponten ærtivy mit?
Næ, næ! Fæsivædau læburdtoj,
Ævi dæhæly uyd sæ sidt?

Dyuua brigady, iu dzy—fyrtý,
Zurapp—zærond fydy æmbyrđ,
Ævzarync kolxozon bydryty
Sæ qaru, se'vzongdzinad nyr.

VIII

Egas bon kuystmæ khamis kasti,
Dyrdta izæræj, zæhgæ, næu
Dyuuæ brigadæj iu dærasty,
Næma u erys abon fæud.

IX

Či uydzæn razæj? Bæræg næmaðis,
Sættdzænis fyð, ævi jæ fyrt.
Ærygondzinad u uelaxiz,
Ærmæst ual uuj u nyr bælvyrð.

Nody Dzaxxodt.**ZARÆG STALINYL**

Kæm u fætæg æmbal Stalin,
 Kæm u særíbar card dzæbæxæj,
 Uym is fælloj,
 Uym is geroj,
 Uym buc u a-læppu jæ bæxæj.

Kæm u fætæg æmbal Stalin,
 Kæm kusæg nal mæcy jæ tudžy,—
 Uym card u cin,
 Gerojtæ—min,
 Sæ riuty art fycy næ dudžy.

Kæm u fætæg æmbal Stalin,
 Kæm u særíbar card dzæbæxæj,
 Fælloj uym—kad,
 Yznagæn max
 Gætaz næ rattdzystæm næ zæxxæj.

Kæm u fætæg æmbal Stalin,
 Kæmæn jæ nom max tavy xurau,

Uym næj cahar,
 Uym næj ældar,
 Uym uængtæ nal ysty khælætau.

Kæm u fætæg æmbal Stalin,
 Kæm næj kæron næ cindzinadæn,
 Uym guyync aly bon gerojta!
 Uym isync duneon rekordæ!

Kæm u fætæg æmbal Stalin,
 Kæm is æfsad fællojy fyttæj,
 Uym is æxsar,
 Qaru—dzævgar,
 Næ tærsync uym yznadžy 'vzystæj.

Kæm u fætæg cytdžyn Stalin,
 Kæm is xæzna ænækæron bïræ,—
 Uym zavod—fyd,
 Uym fabrik—mad,
 Uym zary qældzægæj mæ liræ!!!

Xozity Jakov.

OKTJABRY SIDTON

Yssædzæm xatt

Ægas cu,

Amond!

Dæuyl mæ zaræg u mænæn;

Dæu færcy æz nyfsdžynæj abon

Oktjabræn jæ sidton dæn,—

Ægæron cin!

Rævdyd næ xuraj,

Æz me'vzon bontæm tilyn khux,—

Xærbon,

Xærbon,

Uæ qæbul bucej

Jæ sonyt avdænæj fæcuk!..

Nyr dæn cæltæ,

Qarujæ,

Asæj,

Næ dugæj rajston æz qælæs

Æmæ cæxær cæstyty 'ngasæj

Kæsyn næ fidæn bontæm æz!

Kæsyn,

Æmæ uynyn ærtivgæ

Næ nysan max kuyd xony dard;

Uælxaxi karz toxæj cytimæ

Æz qusyn fidænæj næ zard!..

Xærbon, Baba!

Dæ ragon bontæn

Nyssadz dæ sau qama cyrtæn,

Æmæ u gal, —

Ægæjima toxæn

Bæzzy dæ sau læppu fytæn!..

Xæcydtæ dy,

Æmæ dæ fændl

Qazuaty balc kænyn æz dær,

Sergo'mæ Kirovy fændægtyl

Max nom dzyd Klim kændæn nyr dær!..

Xæxly sæty,

Bydryrl,

Dætty,

Tymhy,

Uad æmæ xæsty, —

Lædžy sær toxy bon kæm qæuy,

Uym maxæn sastæj ma tærs dy...
Cæuyn!..

— Yzhor,

Fælæ iu zon:

Dæ fydy galu cong ævast
Fydguly sont cæfæj kuy azaud,
Uæddær ma 'znadžy bærzæj rast
Byndzaryl uæxsdziyæj kæj atax!

Æmæ nyr dær, kuy qæua sær,

Yznag æger kuy uændå razmæ,

Ued dæm kæj zyndzynæn æz dær,

Æmæ kæj xæcdzynæn dæ farsmæ!..

* * *

— Nyfsdžyn dæ æz,

Næ qældzæg cardyl

Dæ tox mænæn yskhola u

Æmæ xæssyn dæ sidt mæ kardyl

Uændonæj æz,

Xærzæbon ul..

Nana!..

Dy dær.

Ærcyd mæ afon,

Æz cardy akkag uæng ysdæn,

Mæn cin xæssy jæ arfmæ abon

Æmæ dæuæj æz buznyg dæn!

Dæuæn, æna!

Dæ rævdyd dardæj

Mysdzynæn æz, nyrau uæddær!..

Xærbon!..

— Fændarst!..

Dy ænkhardæj

Zæhys?

Æmæ æruahraj sær?!

Cæj tyxxæj uæd?

Cy 'xsajy zærdæ,

Cæmæn u ujy bærc mastæj dzag?!

— Ma· ha,
Ystyr ysty dæ xæstæ
Æmæ cæmaj zony...
Mijag...
Ystyr?!

Bælvyr!

Yslir mæ xæstæ!
Æmæ æz buznyg uymaj dæn;
Kæj cæwyn qaqqænæg næ bæstæ,
Fælæ kæs-ma!

Æz iu næ dæn:
Fæltær andon næ dug nyjjardta,
Særibar baxsysta ujy fæg;
Qaru nyn 'styr Oktjabr radta,
Fætag nyn 'sruxs kodta fændag.
Æmæ jyl max cæuæm nyfædzynæj,
Næ aly khaxdzæf u æntyst,
Cæmaj kommunajyl cytdzynæj
Næ surat ua namyszej fyst!..
Fæltær—dombaj,

Æxsardzyn—artau;

Zyn rany,
Cin æmæ xæsty.
Næ fezmæld—uad,
Uæragdžyn—sagau;

Fællajen mækæn næj kuysty.
Nynnæry kom,
Nyrrizync xæxtæ,
Nyllæuu y je zhorynæj don,—
Ænuson chitidzyn bærzændtæ
Uæd džixæj bazzajync byntou!..
Næj maxæn zyn!
Cægattag furdæn
Jæ ixtaæ mækæn ne'sty sald!—
Uynys?!

Oktjabry qæbultæn
U uym sæ toxy 'xsidav sahd.

Kæm uyd qæddag, ægomyg, bæstæ,
Kæcy ran marh dær ma næ taxt,
Uym—Stalinon ændon cærgæsta,—
„Uærdon fændag” yskodtam,—max!..
Kæj bon u nemæ erys kadj!,
Bærzondðær maxæj 'ssaryn fænd?
Æmæ Ærfæny fædau arvyl
Nyuuadzyn max xuyzæn jæ fæd?!

Næj axæm tyx!..

Æmæ ænustæm
Quysdzænis kadima næ dzyrd,—
Max ivhud tar dugæj kuyd quæsæm,
Nærlon qæbatyrtæn sæ cyt!..
Æz fedton card;

Ælhyst fyd zaman
Nyr dær ma tugæjdzag nyxtæj
Cahary 'fxæid uængtyl qadaman
Æverý næ aly fars zydej;
Æmæ æmbaryn æz,—dæ cæssyg
Yznon dæ uadultyl kuyd uad,—
Ispany fondz sidzæren xæsty,
Kuy kastæ dy: „fæmard sæ mad”...
Fælæ kændzæpi sar yznagyl;
Fæstdæz toxy bon ræxdzÿ
Kuy ssudza art,

Æmæ sæ bartyl
Kuy sdzuroj iu dzyxæj bæstyll!..
Fækku iu uæd, nana, qæbulyl
Æmbæxstæj ujy kuy 'ssaraj uæd,
Kænæ kuy auærda jæ udy!,
Uæd yn xæram dæ rævdyl uæd!..
Nyr ta æuuænd,
Ystyr nyfæsimæ,
Næ somy bon kæj u xuyzdær,—
Bælliccas—sidzærtæn sæ fidæn,
Kæuinag—tugdzæxtæn sæ sær!!!

19-X-37 azy.

Tætæri.

POET JÆ QÆLÆS DÆTTY DÆUÆN

Ænus, jæ didinæg æftaugæ,
Rævdauy poety jæ madau;
Poet kuynnæs kæna nyr zargæ,
Kuyd læuua iuvars uj uæd sahdau!

Mæxinyrnær kuy 'sdzuryn: „adæm“,
Ærcagury uæd, zærdæ zaryn.
Særibar fællojy bærkadæn
Jæ fag nyxæstæ ær næ aryn.

Cy dæ, poet?—Cy u dæ kadæg
Kuy næ qusoj dæ zardmæ adæm?
Ærhævst chiuau kuy ua dæ zaræg,—
Ærdु—jæ byndur uæd dæ cardæn!

Dæu dæn, fælloj, dæu dæn, næ dzyllæ!—
Dæuæn mæ zard,—mæ ud—dæ fæqqau!
Cættæ dæn æz ædzuk dæ dzyrdmæ,—
Mæ nyfs dæuimæ 'styr,—ænævhau.

Mæ udæj addzyndær —mæ zaræg,
Čhyndy dæn uujl æz, mælætau,
Qæbulæj addzyndær —mæ kadæg—
Næj rajsæn xæsmæ uj tælætau...

Ærmæst myn khæjnyx čyzg ængassej,—
Mæ llæ basætty ræstægmæ...
Fætæg, dæuæn mæ zard—ægassej,
Dy dæ næ dzyllætan sæ zærdæ!

Niger.

UADZ, QUYSÆD MÆ ZARÆG!..

Uadz, quysæd mæ zaræg
 Mænæn abon dardyl,
 Uadz bajsya qaræg,
 Tyx nikæm ua zardyl.

Kænyu æz mæ kadæg,
 Mæ bæstæ, dæ kadæn;
 Kænyu æz mæ zaræg,
 Mæ bæstæ, dæ radæn.

Xur, dzag u dæ tyntæj
 Mæ riu mænæn abon;
 Xur, fervaætlæn zyntæj,
 Kuy fesæfti sau bon.

Uadz rissa yznagæn.
 Jæ zærdæ inæ cinæj.
 Næj cardæn ærtasæn,
 Kælæn æmæ xinæj—

Xur mitæj næ tærsy,
 Næ jæm qary uazal,
 Xur uadæj næ kærzy—
 Næu uymæj jæ adzal!

Kænyu æz mæ zaræg
 Yznagæn jæ sæftyl,
 Kænyu æz mæ zaræg
 Yznadzimæ xæsty!!

Kuy zar, n mæ zaræg
 Yssædzædzyd bæsty!,
 Kuy zary, mæ zaræg
 Æz je'ntyyst, jæ ræzty!!

Mamity Giga.

BUZNYC STALINÆJ

Talyng, mæjdar æxsæv—radžy næ ræslæg,
Radžy zyndon uyd næ card.
Xasta dyvær uæz zæxkusæg-mæg uyr læg,
Tuxi, fyðæbonæj mard.

Qældzæg, kulturon, qæzdyg u næ abon,
Zonæm, xuyzdær uydæn som.
Buznyg Stalin, næ zynarh, næ
varzon!—
Ne'ppæt æmdzyxæj zæhæm.

Iu carm nyn paddzax ystyxta næ rahæj,
Innæ—bynætton ældar.
Niudtam, dzymættam-iu zæxtæn sæ dahæj,
Fæztyl næ cydi næ bar.

Maxæn zyoarh mad Soveton Cædis u,
Uzarzem æj mady jas max,
Uymæn Iryston jæ binontæj iu u.
Ily uuj je'mrænq jæ khax.

Ualynnæ racyd Oktjabr tyxdzynæj,
Paddzax jæ cæfæj fæmard,
Veldærtæn 'skhaxta sæ uidag byndzaræj,
Baci næxibar næ card.

'Znag næm kuy byrsa, kuy xæssa jæ
margdzys,
Iu lægau neppæt—cættæ:
Razmæ: xæsdzystæm ædærsgræ ændon nyx,
'Zhadžy kændzystæm cæhdgæ!

Dodoj jæ khona, jæ sær kæny 'znagæn,
Ci xala maxæn næ card!
Khaxdzystæm uymæn jæ uidag byndzaræj,—
Last u næ kærddzæmæj kard!

Akhoti Viktor.

STALINON KONSTITUCI

Ægas ærcæuaj,
Beræ nin cæræj
Ræsuhd ærttevgæj!

Arvi ærttivdæj,
Xori lafinidæj
Cæxærtæ kalgæj!

Card fæxxuæzdæj—
Feheldzægdæræj,
Xori roxs zingæj!

Ræsuhd cæsgomæj,
Æ fedar nomæj,
Bærkadgon fingæj!

Kusti æxsaræj,
Dzilli ænqauræj,
Fællojni mosæj!

Iraezuj tala,
Næ kænuj ala
Dæ ræsuhd roxsæj!

Toxi—ændonæj,
Dzilli fændonæj,
Arti cæxærtæj!

Ærttevuj bæstæ,
Xorau æ cæstæ
Zærlinau tuntæj!

Ægas ærcæuaj,
Beræ fæccæræj
Ræsuhd ærttevgæj, uoj, uoj!

Dæ adgin tuntæ—
Roxs xori xæute,—
Cæxærtæ kalgæj!

Æhuyzarty Geor.

ARFÆ

Mæ rajguyræn bæstæ,
Mæ rajguyræn qæul!
Æz uarzyn dæ fæztæ,
Næ uælbyl chæx næu.

Æz uarzyn dæ razmæ
Næ ræsuhd ræhtæ.
Æz uarzyn bærzondmæ
Dæ ajnæg xæxtæ.

Æz uarzyn dæ dættæ,
Sæ xudyn, sæ qazt;
Æz uarzyn dæ qædtæ
Mæ udy jas, rast.

Æz radžy, čysylæj,
Dæ riuyl dæuæn
Fæcardtæn mæguyræj
Nyr—arfæ! Kænæm—

Komparti
Dæuæn,
Næ fætæg
Stalinæn,

Kæj ruadžy ærvylbon
Dy rajdzast væjjys,
Kæj ruadžy ærvylbon
Dy razmæ cæuys;

Kæj ruadžy dæ fæltæ
Ræsuhd card kæny,
Kæj ruadžy mænæn dær
Mæ fændyr cæhdy.

Mæ rajguyræn bæstæ,
Mæ rajguyræn qæul!
Æz uarzyo dæ fæztæ,
Næ ræsuhd chæx næu.

Nanity Vasili.

XÆRZBON!

Nyr yssædzæm rajdzast azy
 Ræzy dug.
 Rog fycy, fæjlauy, qazy
 Uængty tug.

Axæm cardy razmæ uajyn
 U mæ xæs.
 Nikuy zondzynæn fællajyn
 Toxy æz.

Zonys dy, mæ zærdæ daræn—
 'Xsidy' card,
 Uarzætty zærdæty,—'mbaryn, —
 Pillon art.

Uarzdynæn syldær dæu dardæj
 Sau ærfyg...
 Makuy kæs mænmæ ænkhardæj,
 Ma kæn qyg!

He'ta com dy memæ kadæn,
 Xury xaj!
 Mænæ dyn mæ farsmæ badæn,
 O. čy়gaj..

Æz cæuvn na: Syrx Æfsadimæ,
 Cæj, xærbon!
 Zon, fæcæuyn axæm kadmæ
 U æncon.

Ma myn tærs, mæ ræzgæ urthi;
 Ard xæryn--
 Fida, zærdæjæ, nyfæxastri;
 Æz omuyn.

Nozity Jakov.

NÆ UARZON SOVETTÆN

Næ uarzon sovettæ!
 Uæ cinajdzag nom
 Æz farnimæ qældzægæj aryn.
 Miluanty qælæsæj
 Næ amonddzyn bon,
 Uæ kadæg mæ fændyræj zaryn.

* * *

Æz zaryn fætægyl,—
 Næ cæstyty ruxs;
 Uyj maxæn xur sau kalmæj bajsta,
 Æmæ nyn jæ ruxsmæ
 Næ zærdætæm
 Uæd buc amond ærxasta.

* * *

Cæræd nyn ænusinæ!
 Jæ namys, jæ kad.
 Mæ fændyr kuy næ zaħa 'xxæstæj,
 Uæddær sæ nyffysdæn
 Jæ mæsygyl card,
 Særibary dugty qælæsæj.

* * *

Kuyd næ on uæd buc ta?!

Tuallag—xæxxon,
 Kæj næ tavta xur dær Zyrudžy,

Uyj abon kuy dætty
 Jæ qælæs uændon
 Næ xuryl,—næ arfæjag dudžy.

* * *

Æz zaryn,
 Iryston mæm qusy færnæj
 Æmæ iyl mæ zærdæ næ ivyn;
 Nyjjarægau alkæd
 Næ urssær xæxtæj
 Jæ salam næ Fydæn ærvityn.

* * *

Dæ bonæj uaj uastæn,
 Mæ rajguyræn zæxx,
 Kuyd næ ua dæ zærdæ paraxat,
 Kæd nog Konstituci
 Ændærtý æmræh
 Dæu xony Soveton paddzaxad!

* * *

Cu razmæ!
 Dæ fændag u xurimæ iu.
 Kommunæmæ toxys fændagyl.—
 Dælarm-dælarm fidar
 Cædisimæ dy
 Æmæzærdæjæ qaqqæn dæ barty!

Bekmærzaty Afan.

MÆ SIDT

Næ særivar bæstæn
Ændon u jæ kond.
Næ dudžy mæ xæstæn
Dætdzynæn mæ zond.

Mæ rajguyræn bæstæ,
Ysxastaj mæ dy!
Mæ qaru, mæ tyxtæ
Dæuæn nyr dættyn.

Qædtyxæj læudzynæn,
Kuy næm byrsa 'znag.
Næ dudžy uydzynæn
Æz toxy fyccag.

ŽURNAL

„Max dug“-mæ xuyn̄d ysty
æmgusdžytæj:

Ardasenty X.	Qazbegti Q.
Bocity B.	Qajtyqty G.
Besati T.	Plily X.
Epxity T.	Mamsyraty D.
Niger	Darčity D.
Džanajty S.	Isakov A.
Kocojty A.	Xozity J.
Guluty Æ.	Plily G.

Žurnal „Max Dudžy“ myxuyrgond cæuync
alv literaturon uacmystæ: æmdzævgætæ,
kaddžytæ, radzyrdtæ, romantæ, poveſtæ,
adæmon ysfældystad, kritikon, naukon
æmæ æxsænadon-politikon statjatæ.

RAFYSSUT

Cægat Irystony Soveton Fysdžyty
Cædisy aiv literaturon æmæ æx-
sænadon - politikon ærvylmæjon
žurnal

„MAX DUG“

Rafyssyny uag:

Afædzmæ—12 somy; || xicæn nomyry
6 mæjmæ— 6 somy; || arh—1 som;

„Max dug“ rafyssæn is æppæt posty
xæjtty æmæ žurnaly særmagond
ærvyst lægæj

Adres: goræt Ordžonikidze, Sovetty uyng, 11, žurna
„Max dudžy“ redakci.